

**VIJANA
NA
MATARAJIO YA BAADAYE**

Kimeandikwa Na:
Sheikh Hassan Musa al-Saffar

Kimetarjumiwa na:
Abdul Karim Juma Nkusui

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

**VIJANA
NA
MATARAJIO YA BAADAYE**

الشباب و تطلعات المستقبل

Kimeandikwa na:

Sheikh Hassan Musa al-Saffar

Kimetarjumiwa na:

Abdul-Karim Juma Nkusui

Kimehaririwa na:

Alhaji Hemedi Lubumba (Abubatul)

ترجمة

الشباب و تطلعات المستقبل

تأليف

حسن موسى الصفار

من اللغة العربية الى اللغة السواحلية

©Haki ya kunakili imehifadhiwa na:
AL-ITRAH FOUNDATION

ISBN: 978 - 9987 - 17 - 006 - 7

Kimeandikwa na:
Sheikh Hassan Musa al-Saffar

Kimetarjumiwa na:
Abdul Karim Juma Nkusui

Kimepangwa katika Kompyuta na:
Al-Itrah Foundation

Toleo la kwanza: Juni, 2013
Nakala: 1000

Kimetolewa na kuchapishwa na:
Alitrah Foundation

S.L.P. 19701 Dar es Salaam, Tanzania

Simu: +255 22 2110640 / 2127555

Barua Pepe: alitrah@raha.com

Tovuti: www.ibn-tv-com

Katika mtandao: w.w.w.alitrah.info

YALIYOMO

Neno la Mchapishaji.....	06
Utangulizi	08
Vijana katika Ulimwengu wenye changamoto	11
Tabia ya hatua ya ujana	12
Baina ya huruma na akili	14
Kundi la marafiki wa rika moja	15
Kuelekeza vipaji na Harakati	18
Kuwa wawazi mbele ya Vijana	20
Ratiba na Taasisi	22
Vijana ni wepesi mno katika kila kheri	25
Vijana ni kundi la waumini.....	26
Sababu zinazopelekea vijana kushikamana na Dini.....	29
Majukumu kwa Vijana	32
Namna bora ya kutumia wakati wa Faragha.....	35
Wakati wa faragha.....	36
Kujali wakati wa faragha.....	39
Mtazamo wa kidini	40
Aina za umuhimu na upeo.....	44
Uhalali wa kujipumzisha	46
Mipango na ratiba kwa ajili ya likizo ya kiangazi	50
Maelekezo mabaya	51
Kulala kwa wingi	53
Kupoteza wakati	56
Matangazo na mapokeo mabaya.....	58
Faragha na Upotovu	60

NENO LA MCHAPISHAJI

Kitabu ulichonacho mikononi mwako ni tarjuma ya kitabu cha Kiarabu kiitwacho, *ash-Shabaab wa Tatallu'aat al-Mustaqbal*, kilichoandikwa na Sheikh Hassan Musa al-Saffar. Sisi tumekiita, *Vijana na Matarajio ya Baadaye*.

Uislamu ni dini na ni mfumo kamili wa maisha. Kwa maana hiyo Uislamu mbali na kuwaendeleza waumini wake kiroho, huangalia pia na maendeleo ya waumini wake kimaisha katika nyanja mbalimbali ikiwa ni pamoja na ustawi wa jamii kwa ujumla.

Uislamu pia huingia katika kila wakati na kufanya matakwa ya wakati husika kuafikiana na Uislamu bila kuathiri misingi yake. Hiki ndicho alichofanya mwandishi Sheikh wetu huyu - anaangalia changamoto zinazowakabili vijana wa zama hii katika nyanja zote, kiroho na kimaisha na kushauri njia za kukabiliana nazo kwa mtazamo wa Kiislamu.

Tumekiona kitabu hiki ni chenye manufaa sana, hususan wakati huu wa maendeleo makubwa ya elimu katika nyanja zote, ambapo uwongo, ngano za kale na upotoshaji wa historia ni vitu ambavyo havina nafasi tena katika akili za watu.

Kutoka na ukweli huu, Taasisi yetu ya Al-Itrah Foundation imeamua kukichapisha kitabu hiki kwa lugha ya Kiswahili kwa madhumini yake yaleyale ya kuwahudumia Waislamu, hususan wazungumzaji wa Kiswahili.

Tunamshukuru ndugu yetu Abdul-Karim Juma Nkusui kwa kazi kubwa aliyoifanya ya kukitarjumi kitabu hiki kwa Kiswahili kutoka lugha ya asili ya Kiarabu. Vilevile

tunawashukuru wale wote walioshiriki kwa namna moja au nyingine hadi kufanikisha kuchapishwa kwake. Allah awalipe wote malipo mema hapa duniani na kesho Akhera – Amin.

Mchapishaji
Al-Itrah Foundation
Dar Es Salaam
Tanzania.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

UTANGULIZI

Vijana wetu katika zama hizi wanakabiliwa na changamoto hatari katika kutengeneza mustakabali wao, kujenga fikra zao na nyendo zao. Kwani wao hawana tena uhuru wa kufuata maumbile yao na akili zao ili kupitia hayo wabaini jema na ovu, hiyo ni kwa sababu baba zao wanaishi katika mbinyo wa mabadiliko na mageuzi makubwa ambayo yameyakumba maisha yao, hivyo yamewakosesha uwezo wa kuelewa mambo mapya yanayotokea katika zama sambamba na kuhifadhi maadili na misingi. Na taasisi za kidini hazina njia za kuvutia na za kuwateka kama ambavyo taasisi nyingi haziko katika hali ya taasisi yenye nidhamu na mipango.

Ama mazingira yanayowazunguka vijana, hakika nayo yamejaa mbinu za vishawishi na upotoshaji, kuna vipindi vya runinga ambavyo vimesheheni matangazo ya matamania, utashi na utamaduni wa kimaada kama vile ni mafuriko yenye kusomba kila kitu, yanataka kuyeyusha watu wote katika meli ya maendeleo ya kimagharibi chini ya nembo ya utandawazi.

Na mazingira ya maisha ambayo kila siku yanazidi ukata na ugumu katika nyanja ya mafunzo, kazi na mahitaji mengine ya kimaisha, yanawaweka vijana katika hali ya wasiwasi na mkanganyiko juu ya mustakabali wao na ujenzi wa maisha yao.

Hakika wao wana haja mno juu ya mtu atakayesimama pamoja nao, anayefahamu hali zao, mwenye kuelewa ukubwa wa changamoto yao ambayo inawakabili na mwenye kuwapa msaada ili wavuke hatari za hatua hii muhimu na ngumu katika umri wao.

Hakika baadhi ya vijana wanaporomoka mbele ya matatizo haya na baadhi yao wanaanguka katika njia ya changamoto. Na baadhi yao wanakanganyikiwa katika mwendo wao na wanajikwaa katika kutembea kwao. Na matokeo yake ni kuwa jamii inatawaliwa na vijana wenye hali isiyokuwa na furaha na vinajitokeza toka kwa baadhi yao vitendo visivyofaa vinavyosababisha wazazi kukereka, na wenye kushikamana na dini kupatwa na ghadhabu.

Lakini kukereka huku au ghadhabu hii haitatui tatizo bali inalizidishia ugumu na inazidisha tatizo baina ya vizazi, na inawakimbiza vijana kutoka katika dini. Kinachotakiwa ni ufahamu wa kina juu ya hali ya vijana na matatizo yao na kisha kuwasaidia katika kutafuta ufumbuzi na kuvumbua njia ya kuwaokoa na kuwanusuru. Wajibu wetu sote ni kujali na kujadili jambo hili na kutafakari humo, kutoa maoni na kuweka mipango.

Kitabu hiki kidogo ni mazungumzo toka kwenye moyo kwenda kwenye moyo wa kila kijana wa kiume na wa kike, ikiwa ni ujumbe wa kuwajali na kuungana nao katika kukabiliana na changamoto za ulimwengu huu wenye fujo, na ni kama mjadala uliowazi kwa ajili ya ufahamu bora na hali ya maisha, nataraji katika hili kutapatikana yanayoangaza

njia kuelekea kwenye maendeleo na ufaulu, na ambayo yanasukuma katika kuwapa moyo na kuchochea vipaji kwa ajili ya kujenga mustakabali. Nataraji kheri na tawfiq kwa vijana wangu wote wa kiume na wa kike.

Hasan Saffar
9/5/1427 A.H.
5 Juni, 2006

VIJANA KATIKA ULIMWENGU

WENYE CHANGAMOTO

Baina ya wakati na wakati mwingine baadhi ya makundi na jumuiya za vijana zimekuwa zinafanya harakati na vitendo vinavyoudhi, vinavyokwaza utulivu wa kijamii na vinavyokhalifu mpangilio wa tabia njema na maadili ya kijamii. Hakika mfano wa vitendo hivi, makhsusi na vya kawaida hauwezi kukubaliwa wala kuvitolea visingizio kwa sababu kulinda heshima na miliki makhsusi na za kawaida ni kati ya vipaumbele vya msingi na maadili ya kidini na ni vipaumbele vikuu vya amani na utulivu wa kijamii.

Na mwananchi mwema ni yule anayehisi majukumu katika masilahi ya nchi yake na watu wa jamii yake na anajali na kuulinda kutokana na uharibifu au uadui wowote. Lakini kulaumu tu na kupinga vitendo hivi vya kimakosa hakutoshi kuvidhibiti na wala hakuzuii kurejelewa tena, bali ni wajibu tuamiliane navyo kama vile kengele ya kuhadhari na kuashiria hatari ya yale yanayofanywa katika kizazi kinachokua miongoni mwa watoto wetu na vijana wetu.

Kizazi hiki ambacho kimekulia katika ulimwengu uliojaa changamoto na uliosongwa na athari za matangazo, huku utamaduni unakaribia kuishi katika aina ya ugeni na mkanganyiko baina ya mirathi ya maadili ya kidini na ya kijamii na baina ya yale anayoyashuhudia katika mazingira ya nje, kwa kuwa anaushuhudia ulimwengu kupitia mawasiliano

na chaneli za matangazo na runinga zenye kutangaza moja kwa moja.

Kama ambavyo ugumu wa maisha na matatizo yake katika nyakati za sasa vina athari za wazi katika kutatiza nafsi za watoto wa kizazi hiki miongoni mwa vijana. Na hiyo inahitajia utafiti wa kina na juhudi za kina kutoka katika pande zinazohusika zenye utambuzi katika jamii ili kusaidia kizazi hiki miongoni mwa watoto wetu kukabiliana na changamoto za maisha.

TABIA YA HATUA YA UJANA

Kila hatua katika umri wa mwanadamu ina tabia yake na sifa zake. Inapasa kuitazama hatua husika kupitia tabia na alama hizo, na sio kupitia mtazamo wa hatua zingine. Haifai kuumiliana na hatua za utoto kwa msingi wa kwamba ni sawa na hatua za ujana, wala kulinganisha hatua za ujana na hatua za uzee. Hakika hatua za ujana ni kipindi cha uelewa na matarajio kwa mwanadamu. Yeye katika hatua za utoto alikuwa bado hajagundua yanayomzunguka na wala kumiliki uwezo wa kinafsi na kiakili wa kufikiria mustakabali, na kulenga matarajio yake maalum. Hisia zake zinakuwa ziko katika hatua za mwanzo na upeo wake ni mdogo na mfinyu. Vivyo hivyo katika hatua ya uzee na utuuzima ambapo aghlabu matarajio ya mwanadamu yanazimika kwa sababu ya yale anayokabiliana nayo miongoni mwa matatizo na udhaifu, ambapo hali hii inamfanya awe katika hali ya uhalisia na kuridhika na hali aliyonayo na anakuwa mbali na matarajio na dhana. Ama hatua za ujana ni wakati wa kuchipua matarajio na uelewa ambapo matarajio ya mwanadamu yanachipua kwa kishindo

na kuelekea kwenye ujenzi wa mustakabali wake na maisha yake na anafikiria katika kupata mahitaji ya maisha yake na kujenga utu wake na nafasi yake katika jamii.

Na hapa vijana wanahitaji wigo ulio wazi mbele ya matarajio yao, wanahitaji fursa ya kusonga mbele kielimu na kikazi, na wanahitaji njia za kupata matahiji ya maisha yao na za kujenga mustakabali wao ziwe nyepesi kwao. Kama ambavyo wanahitaji maelekezo sahihi ambayo yatawasukuma mbele na kufichua vipaji vyao, vipawa vyao na uwezo wao na kuwawezesha kubeba majukumu na changamoto, kwani kwa juhudi na jitihada ndipo yatakapotimia matarajio yao na shauku yao. Hakika kitendo cha vijana kuhisi kuwa kuna kizuizi mbele ya matarajio yao, na pia kitendo cha kushindikana kupatikana raghaba zao za halali katika kujenga vipaji vyao na mustakabali wa maisha yao, hali hiyo huzalisha huzuni na mkanganyiko wa kiakili na kinafsi, na inaweza kubadilika na kuwa hali ya kuporomoka, na kulingana na mkazo wa wataalamu wa saikolojia ni kuwa: Hakika hali ya kukubali kuporomoka na kuiridhia ina nguvu sana kwa vijana.

Kuporomoka ni hali ya maradhi, ina athari kubwa katika nafsi ya mwenye kupatwa nayo, inaweza kumpelekea kwenye hali ya uadui na uasi katika hali ya kijamii. Na utafiti mwingi wa kijamii unaonyesha kuwa uchache wa fursa za kazi na kuongezeka kiwango cha ukosefu wa kazi katika safu za vijana ni kati ya sababu kuu za kudhihiri upotovu na uasi katika kizazi hiki.

BAINA YA HURUMA NA AKILI

Katika hatua ya ujana zinachipua hisia za mwanadamu na huruma zake, na hisia zake zinapata nguvu kama athari miongoni mwa athari za kukua kwa mwili wake, na hapo matamania yake ya kijinsia yanafunguka. Na hapa aghlabu vijana wanatumbukia katika mbinyo wa huruma na hisia zake na hivyo kijana anajisalimisha katika athari za matamania na inamta-wala hali ya hamasa na msukumo na kuchukua misimamo na maamuzi yasiyopevuka ambapo yanaweza kumsababishia madhara makubwa katika mustakabali wa maisha yake. Na baadhi ya maandiko ya kidini yanaonyesha kuwa kwa walio wengi huruma hushinda akili katika hatua za ujana, jambo ambalo hupelekea baadhi ya harakati zao na vitendo vyao kufanana na vitendo vya wendawazimu wasio na neema ya akili au walevi ambao wako katika hali ya ulevi, kama ilivyopokewa katika Hadithi kutoka kwa Mtume wa Mwenyezi Mungu (saww) kwamba amesema: “Ujana ni sehemu ya uwendawazimu.”¹

Na Imam Ali (as) anasema: “Inapasa kwa mwenye akili ajichunge kutokana na ulevi wa mali, ulevi wa uwezo, na ulevi wa ujana, kwani yote hayo yana upepo mbaya, huondoa akili na hupunguza utulivu.”²

Na ikiwa mchemko wa hisia una nguvu kwa vijana basi ni wajibu kuitumia akili yake kwa mafanikio na kuweka mkazo katika marejeo yake ili kuwe na uwiano katika maelekezo ya kijana na vitendo vyake na baina ya akili yake na hisia zake,

1 *Al-Hindiy*: Ali al-Mutaqiy Kanzul-Umaal Hadith namba: 43587, chapa ya tano ya mwaka 1985 ya Muasas^atur Risaalah Beirut.

2 *Al-Amdiy at Tamimiy*: Abdul Wahd katika *Ghurur al Hikam wa Durar al-Kalim*, Juz: 2 uk: 373 chapa ya kwanza 1987 ya Muasasatu al-A'alamiy Beirut

na asisukumwe kwenye matamanio yake na shahawa zake na wala asinyenyekee mbele ya hisia na utashi dhidi ya akili na mantiki.

Na yeye kwa hali hii anahitaji kukumbushwa nafasi ya akili na kuhadharishwa kutokuisahau, na anahitaji kuambatana na wenye akili walioiva na kunufaika na nasaha za waelekezaji. Na kati ya mambo makubwa wanayokabiliwa nayo vijana wa wakati huu ni athari za mbinu za matangazo ambayo yanachochea hisia zao na kushawishi hisia zao na utashi wao, kwani vipindi vyao vingi na filamu zao nyingi katika chaneli za runinga zinaamsha matamanio na shahawa na zinawasukuma kuelekea kwenye matamanio na ubabe, na kushawishi uasi na upotovu wa maadili, mila na desturi, chini ya nembo ya uhuru na kufurahia maisha.

KUNDI LA MARAFIKI WA RIKA MOJA:

Katika upande mwingine tunaona msisitizo katika kutenganisha baina ya kizazi cha watoto vijana na rika la wazazi watu wazima, ambapo vijana wanaishi wao kwa wao kama marafiki wa rika moja, wenza wa rika moja na kundi moja la rika moja huku kukiwa na hali duni ya mawasiliano baina yao na baba zao na familia zao. Hakika kitendo cha vijana kuvutika kwa vijana wa rika lao na kwa marafiki zao wa rika lao ni jambo la kawaida, lakini marafiki wanaweza kuvunja na kujenga baina yao mwelekeo mbaya kama hayatapatikana kwao mazingira mazuri.

Dokta Izzatu Hijaziy katika kitabu chake *as-Shababu al-Arabiyy Wamushkilatithi* anaashiria juu ya nafasi ya marafiki

katika maisha ya vijana upande wa uzuri na ubaya, kwa muhtasari anasema:

Hakika uwepo wa vijana kijamii unagawanyika katika sehemu tatu: Familia, marafiki wa shuleni, marafiki au kundi la rika lake. Na kundi la rika lake lina athari maalum katika maisha ya kijana, kwani ndio jamaa zake anaowarejelea ambao wanatangulia kwa umuhimu kwake kuliko wengine, na kijana anapata msaada kwao katika maadili yake, mazoea yake, mbinu za harakati zake na vipimo vya hukumu kwake mwenyewe na kwa wengine.

Umuhimu wa marafiki wa rika moja kwa vijana wengi unatokana na sababu mbalimbali, na ya muhimu zaidi ni kitendo cha rafiki wa rika moja kuwa na nafasi ya kumtimizia urafiki wenye utulivu, wenye kumkubali na urafiki wa kweli, unaompa nguvu mpya yenye kumwezesha kuvumilia taabu za maisha na matatizo ya hatua za umri. Na pia ni kwa kuwa unampa fursa ya kuondoa hali ya mkanganyo ambao wanakabiliwa nao katika maisha yao, kama ambavyo unawapatia fursa ya kufaidika na ujuzi na uhodari wa baadhi yao, na kuwapa wao hisia za kujali utu wao. Isipokuwa urafiki wa rika moja una upande mwingine ambao unawakilishwa na madhara na ubaya, kati ya ubaya wake ni:-

1. Kuwatawala marafiki, kuwalazimisha na kufuta uhuru wao na kisha kijana anaishi kwa kutawaliwa na marafiki na hususan wale wenye nguvu ambao wanawatawala wengine.
2. Sio nadra kundi la rika moja kusababisha ongezeko la mvutano mkali baina ya kijana na familia yake, mlezi wake na wakubwa wengine, kwa sababu ya msaada linaompatia katika kupambana nao na kufanya mageuzi dhidi yao.

3. Wakati mwingine kundi la rika lake linaweza kumsukuma kufanya tabia isiyo ya kijamii au dhidi ya jamii ambapo yeye peke yake asingeweza kufanya hivyo.
4. Aghlabu vitendo vyake vya ndani vinakuwa bila mpangilio na visivyo na lengo na mara nyingi kundi hilo linajifungia na kutengeneza ulimwengu wao peke yao, hali ambayo inawatenganisha na jamii na kuvunja uhusiano wake na jamii yake.³

Hakika ni wajibu wa wazazi wawe na urafiki pamoja na watoto wao na kushirikiana nao katika hali zao kwa namna inayolazimu wazazi kudhihirisha heshima kwao na kusikiliza maoni yao, kwa sababu mawasiliano ya vijana pamoja na kizazi cha wakubwa yanawasaidia katika kuvuka mbinyo wa utashi na hisia na kuwafanya wao wawe karibu na akili na usawa.

³ Hijaziy: Dokta Izzati katika *As-Shababu al-Arabiy Wamushkilaatihi*, Uk. 252 na 249, chapa ya 1985 Silsilatu A'alamil – Maarifat 6, ya Kuwait.

KUELEKEZA VIPAJI NA HARAKATI

Kupevuka kimwili na mchemko wa hisia katika hatua za Kujana kunampa kijana nguvu kubwa miongoni mwa nguvu na harakati ambazo anahitaji kuzitumia na kuzizalisha. Hatua ya ujana ni sehemu ya nguvu katika maisha ya mwanadamu ambayo inafuatia udhaifu wa utoto na inatangulia kabla ya udhaifu wa uzee, kama inavyoashiria hayo Aya tukufu:

اللَّهُ الَّذِي خَلَقَكُمْ مِنْ ضَعْفٍ ثُمَّ جَعَلَ مِنْ بَعْدِ ضَعْفٍ قُوَّةً ثُمَّ جَعَلَ مِنْ بَعْدِ قُوَّةٍ ضَعْفًا وَشَيْبَةً

“Mwenyezi Mungu Ndiye ambaye amewaumba katika udhaifu, kisha akajaalia nguvu baada ya udhaifu, kisha akajaalia udhaifu baada ya nguvu na uzee;” (Sura Ar-Rum: 54).

Hakika uwezo na nguvu hizi kubwa za harakati katika kizazi cha vijana zinatengeneza hazina muhimu ya kukuza katika jamii na kuleta hatua za maendeleo katika kiwango cha kazi na elimu ikiwa tu jamii itatoa fursa ya kazi na harakati kwa vijana na ikafungua mbele yake milango ya utendeji na uzalishaji katika nyanja mbalimbali.

Vijana katika historia yetu ya Kiislam walikuwa na nafasi kubwa katika kujenga maendeleo ya Kiislamu na kutengeneza chumo na ufanisi, ambapo uongozi wa jamii ulikuwa unawapa vijana wenye uwezo mwelekeo na kuwapa fursa ya kutoa vipaji vyao na uwezo wao wa uongozi. Mtume wa Mwenyezi Mungu (saww) alipotaka kumchagua kiongozi wa Makka na mtawala wake baada ya kuiteka alimchagua kutoka katika masahaba wake wakubwa kijana mwenye umri

wa miaka ishirini na tatu anayeitwa A'atab bin As'yad, licha ya kwamba alikuwa ni mgeni katika Uislamu ambapo alisilimu siku ya ushindi wa Makka lakini alimteua kuwa kiongozi wa Makka, mji muhimu na wenye utukufu zaidi na wenye nafasi kubwa katika Bara Arabu.

Kama ambavyo katika jukumu kubwa la mwisho la kijeshi aliloamuru Mtume wa Mwenyezi Mungu (saww), ilikuwa ni kutuma kikosi cha jeshi kwenda kupigana Roma, kikosi ambacho kilijumuisha masahaba wakubwa miongoni mwa Muhajirina na Answari kama vile Abu Bakri, Umar bin al-Khattab, Abiy Ubaidah bin Jarah, Saad bin Abi Waqaas, Qitaadah bin Nu'man na wengine mfano wao, lakini walikuwa chini ya uongozi wa kijana ambaye hajafikisha umri wa miaka ishirini, naye ni Usama bin Zaid bin Harith. Na baadhi ya Waislamu walipopinga juu ya hilo na mmoja wao akasema, naye ni A'yyash bin Abi Rabi'atu al-Makhuzumi: "Anamtawalisha huyu kijana juu ya Muhajirina?" Na hilo likamfikia Mtume wa Mwenyezi Mungu (saww) basi akakasirika sana na akavumilia katika maradhi yake akatoka kwenda msikitini na akawahutubia watu kwa kusema: "Ama baad. Enyi watu ni maneno gani haya yaliyonifikia kutoka kwa baadhi yenu kuhusu kumpa uongozi Usama? Kama mtatuhumu katika kumpa uongozi Usama hilo si jambo jipya, kwani mlishatuhumu katika kumpa uongozi baba yake kabla yake. Eee Wallahi alikuwa anafaa kwa uongozi na hakika mtoto wake baada yake anafaa kwa uongozi..." Mtume alikariri mara nyingi naye akiwa katika kitanda cha maradhi yake: "Nendeni na jeshi la Usama."⁴

⁴ As-Swalihy as Shaamiy: Muhammad bin Yusufu katika *Subulul-Hudaa Warashaad Fiy Siyrati Khairil-Ibaad* Juz: 248 chapa ya kwanza 1993 ya Darul Kutubil-Aalamiyati. Beirut.

Hakika nguvu za vijana zinakataa kuzimwa na zinapinga kutokuwa na harakati na kama hazitakuta mbele yake mifereji sahihi ya kuitumia na kuiendeleza, na kama hazitapata mbele yake uchaguzi unaofaa wa kufanya harakati basi zitalipuka katika mwelekeo usio sahihi na kupitia njia zinazokhalifu kanuni na utaratibu. Na mazingatio ya dola za ulimwengu wa leo ya kujali harakati za shughuli za vijana na kuzihamasisha kama vile shughuli za michezo, si chochote isipokuwa ni kwa ajili ya kulea nguvu hizi kubwa katika kizazi cha vijana.

Hakika kupatikana vilabu vya michezo na taasisi nyinginezo ambazo zinahusika katika kujali vipaji vya vijana na uhodari wao wa kielimu, fani na kijamii, imekuwa ni dharura katika ulimwengu wa leo, na jamii yenye kuendelea ndio yenye kuzingatia zaidi nguvu za watoto wake na vijana wake.

KUWA WAWAZI MBELE YA VIJANA

Haisihi sisi kuacha watoto wetu na vijana wetu kuwa walengwa wa vyombo vya habari na mawasiliano, huku tukiziacha chaneli na runinga zikisambaza utamaduni wa kimaada na aina za mienendo ya kigeni inayokhalifu maadili yetu na amani ya jamii yetu. Na haipasi kuwakimbia na kuwa mbali nao wakati vinapotuudhi baadhi ya vitendo vyao viovu, wao ni muhanga wa mazingira yanayokabiliwa na kasoro katika mbinu zake za kimalezi na hali zake za kijamii. Kama ambavyo haiwezekani kukandamiza na kukemea peke yake, kwani inaweza kuwasukuma kuzidisha mapambano na kutingiza katika kuendelea na upinzani. Hakika tunahitaji kuonya na kuadabisha ndani ya mpaka maalum lakini ureke-

bishaji unatakiwa kuwa karibu zaidi na vijana, na kujua hali zao na matatizo yao na kuandaa mazingira mazuri kwao.

Hakika kuna haja kubwa sana katika jamii yetu kuwa wawazi mbele ya vijana na kuimarisha uhusiano pamoja nao kutoka kwa familia, maulamaa wa dini na viongozi, ili kuwasaidia kuvuka hatua hii ambayo wanaipitia, na nyakati ngumu ambazo zinawakabili baadhi yao katika kuendesha mambo ya maisha yao, na kuwapa matumaini na kutatua yanayowatatiza miongoni mwa hofu ya kujenga mustakabali wao na kuwatimizia mahitaji ya maisha yao.

Na hapa lazima tuashirie ulazima wa kubadilisha hotuba za kimalezi na kidini kwa vijana, kiasi kwamba hutuba hizo ziweze kuwa na athari chanya kwao, vijana wa leo wako wazi katika lugha ya vyombo vya habari, lugha yenye kuvutia, na wanafahamu maarifa mengi ya kisasa na wanashuhudia mbinu za hutoba zenye mvuto na hamasa, zenye kutoa fursa ya mjadala na mazungumzo na kuelewa rai ya wengine. Na hivyo hawavutiwi na hotuba za juu juu kwa njia ya kuamrisha na kukataza, kuonya na kukemea na kuendelea katika kutaja maandiko na kauli, na kupora haki ya kuhoji na kudadisi.

Tuna kigezo na mfano bora katika mfumo wa Mtume wa Mwenyezi Mungu (saww). Alimjia kijana akaseama: "Ewe Mtume wa Mwenyezi Mungu niruhusu kuzini!" Watu wakampigia kelele na wakasema: "Nyamaza." Mtume (saww) akamsogelea na akamwelekea na akawa anazungumza naye kwa upole na akamwambia: "Je, unapenda zinaa kwa mama yako?" Kijana akajibu: "Hapana." Akasema: "Vilele watu hawapendi zinaa kwa mama zao. Je, unapenda kwa dada yako?" Akasema: "Hapana." Akasema: "Vilele watu hawapendi kwa dada zao. Je, unapenda kwa binti yako?" Akasema:

“Hapana.” Akasema: “Vivyo hivyo watu hawapendi kwa binti zao. Basi chukia kwao unayoyachukia katika nafsi yako na wapendeleo wao unayoipendelea nafsi yako.” Kisha Mtume wa Mwenyezi Mungu (saww) akaweka mkono wake juu ya kifua cha kijana akamuombea kwa kusema: Eee Mwenyezi Mungu msamehe dhambi yake na utwaharishe moyo wake na ihifadhi tupu yake.⁵

RATIBA NA TAASISI

Hatua ya ujana ni hatua ya kudhihirisha utu na kupevuka nguvu na vipaji, na kwa hiyo haitimii isipokuwa kwa kupitia ratiba na taasisi zinazohusika na vijana ambazo zitakuza uwezo wao na vipawa vyao kwa kuwapa yale yanayofaa na yanayofaa mustakabali wa nchi yao, na kwa kuwapatia fursa ya kutumia nguvu nyingi na harakati na kufaidika kutokana na wakati wa faragha. Na kila itakapopatikana ratiba na taasisi za kuwajali vijana basi kutakuwa na dhamana kubwa kwa ajili ya masilahi yao na maendeleo yao. Wakati ambapo udhaifu na faragha katika nyanja hii unamaanisha kutokea kwa maelekezo mabaya ndani ya kizazi hiki. Kwa sababu hiyo kila nchi inazingatia kuanzisha taasisi maalum inayoshughulikia mambo ya vijana inayoitwa Wizara au Wakala au Idara, kulingana na tofauti za mipangilio ya serikali katika nchi.

Na kabla ya muda wa nusu karne ilianzishwa katika Mamlaka ya Kiarabu ya Saudia idara ya kuangalia vijana chini ya Wizara ya Mambo ya ndani, mwaka 1372 Hijiria, kisha ikahamia katika Wizara ya Elimu, mwaka 1370 Hijiria,

⁵ Tabaraniy: Suleiman bin Ahmad bin Ayub katika *Muujamul-Kabir*, Juz. 8, Uk. 183, chapa ya pili ya Maktabatu Ibni Taymiyah, Cairo.

kisha ikawa chini ya shughuli za Wizara ya Kazi na Mambo ya Kijamii, mwaka 1382. Hadi ulipotolewa uamuzi wa Baraza la Mawaziri mwaka 1394 Hijiria, kwamba kiwe ni chombo huru kwa jina la Baraza Kuu la Ustawi wa Vijana, chombo ambacho hivi sasa kinasimamia zaidi ya taasisi 72 za michezo na utamaduni katika sehemu mbalimbali katika Mamlaka hiyo.

Hakika jamii yetu ya Saudia inaongoza katika kundi la jamii ya vijana ambapo inafika idadi ya vikundi ambavyo viko chini ya umri wa mika 25 hadi asilimia 55 ya idadi ya wakazi. Na vijana wa Saudia leo wanakabiliwa na changamoto kubwa katika kuhifadhi maadili ya dini yao na desturi za jamii yao chini ya utamaduni wa utandawazi na nguvu kubwa ya vyombo vya habari. Kama ambavyo miaka ya maendeleo ya kiuchumi imeleta mabadiliko katika aina za mienendo na ada za kijamii na imedhoofisha mshikamano wa kifamilia na uhusiano wa familia.

Na baadhi ya ugumu uliojitokeza ni katika nyanja za mafunzo hususani katika upande wa uwezo wa vyuo vikuu katika kupokea wanaotaka kujiunga au katika nyanja za kuwapatia nafasi za kazi na kuwapa kazi wanaohitimu au katika kuzidi ugumu wa mahitaji ya kujenga maisha ikiwemo kuoa na makazi.

Ni rahisi kusema kuwa jamii yetu ni yenye kulengwa na upande wa maadui wanaoshawishi hali ya uvivu na utelekezaji ndani ya kizazi kinachokua. Hivyo ni wajibu kutazama kwa kina na kuzingatia yanayowakabili vijana miongoni mwa changamoto, na kuamiliana na yanayotokea miongoni mwa vitendo vya kimakosa vinavyotokea katika makundi ya vijana, na tuone kwamba hayo ni kengele ya kutahadharisha

na ni alama na dalili ya hatari. Hivyo tusijishughulishe na makapi ya hali hiyo na kuacha mizizi na mambo ya msingi, ambapo kujishughulisha na makapi hakunufaishi kutatua sababu za nje za maradhi kama hatujatafiti ugonjwa wake na chanzo chake na kuutibu.

Hakika familia, idara za serikali, taasisi za kijamii, Maulamaa wa kidini wenye kuelekeza na kila mwenye kufahamu katika jamii, wote wanatakiwa kuongeza juhudi na kukistawisha kizazi hiki cha vijana na kukisaidia katika kukabiliana na changamoto za ulimwengu wa leo.

VIJANA NI WEPESI MNO KATIKA KILA KHERI

Baadhi wanadhani kuwa tabia ya hatua ya ujana ikiwa ni pamoja na ujasiri walionao, hulka za matamano na hawaa humpelekea kujitenga na dini na kutumbukia katika upuuzi na mchezo na kuponyoka katika nidhamu na mshikamano. Lakini ukweli ni kinyume na hayo, kwani katika hatua za ujana hujitokeza utashi wote, raghaba zote na vipaji vya kawaida vilivyofichikana katika dhati ya mwanadamu, sawa viwe vile vya matamano ya kimaada au vya kiroho na kimaanawi. Ukiachia mbali utashi wake wa kijinsia, pia hupevuka ufahamu wake na akili yake na hukua mielekeo yake ya kimaumbile na ujuzi katika nafsi yake, na hujitokeza mbele ya akili yake maswali na alama za kuuliza kuhusu uwepo wake na kuwepo kwa ulimwengu na uhai, baada ya kuwa katika hatua ya utoto hakuwa mwenye kuzingatia wala mwenye utayari wa kufikiri kwa makini katika mambo haya, hivyo anakuwa njiapanda na mbele ya uchaguzi mwingi. Kwa kweli mazingira ambayo anaishi humo na hali ambazo anaishi nazo zina nafasi katika nafsi yake ya kumshawishi kuelemea upande huu au ule.

Kwa sababu hiyo Uislamu unazingatia kuwa kipindi cha kubaleghe ndio muda wa taklifu ya kisheria na kubeba majukumu, na Maulamaa wote wanaitakidi kwamba ukiachia mbali maarifa ya kimaumbile na dhamira ya kitabia, kuna maarifa mengine ambayo alama zake hudhihiri kwa namna ya kawaida kwa mwanadamu anapofikia mwaka wa kumi na

mbili, yaani anapofikia hatua ya mabadiliko na nguvu, nayo ni maarifa ya kidini, na nguvu hii huongezeka na kushamiri pole pole sambamba na vichocheo vya baleghe hadi kufikia upevu wake katika umri wa miaka kumi na sita.

Dokta Jan Biy Kayzile anasema: “Utafiti umethibitisha kwamba imani ya dini inaanza kufanya kazi ndani ya mwanadamu katika umri wa miaka kumi na mbili.”

Ama Mource Dabs, mhadhiri katika chuo Kikuu cha Satrasbourg anasema: “Inaonyesha kuwa kuna kongamano baina ya Maulamaa wa saikolojia juu ya kuwepo uhusiano baina ya matatizo ya kubaleghe na kuibuka kwa ghafla kwa hisia ya dini kwa mwanadamu. Na katika muda huu anaona kuwepo kwa aina za mwamko wa dini na ufahamu wa kidini hata kwa wale ambao hawakuwa wanatilia umuhimu hapo kabla lolote linaloambatana na dini na imani. Na hisia hii ya kidini inaendelea kufanya kazi ndani ya mwanadamu hadi inafikia kilele chake katika umri wa miaka kumi na sita.”⁶

VIJANA NI KUNDI LA WAUMINI

Lau tukisoma historia ya ujumbe wa mbinguni tungeona kwa uwazi kwamba vijana walikuwa ni wenye kutangulia katika imani na kuitikia wito wa Mitume watukufu na kubeba daawa ya jihadi kwa ajili ya kuitetea. Nabii Nuhu (as) anaambiwa na kaumu yake kwamba hawajamwitikia isipokuwa wanyonge na vijana:

⁶ Muhammad Taqiy katika *as-Shabab Baina al-Aqil Wal-Atwifat* Juz. 1, Uk. 329, chapa ya kwanza 1994 Muasasatu-Ilaamiy, Beirt.

مَا نَرَاكَ إِلَّا بَشَرًا مِّثْلَنَا وَمَا نَرَاكَ اتَّبَعَكَ إِلَّا الَّذِينَ هُمْ أَرَادُوا بِادِّئِ الرَّأْيِ

“Hatukuoni ila ni mtu sawa na sisi. Wala hatukuoni wamekufuata ila wale wanaonekana dhahiri kwetu kuwa ni watu duni,” (Sura Hud: 27).

Hiyo ni kwa sababu vijana wengi wana nyoyo safi na wanahisi mwanga wa ukweli katika nyoyo zao na wanajua kwa werevu wao na utafiti wao juu uhakika hoja za ukweli katika kauli za Manabii na vitendo vyao.”⁷

Na Nabii Musa (as) walimwamini vijana wa kaumu yake wakipambana na hali ya ukandamizaji na ubabe kama anavyosema Mwenyezi Mungu (swt):

فَمَا آمَنَ لِمُوسَىٰ إِلَّا ذُرِّيَّةٌ مِّن قَوْمِهِ عَلَىٰ خَوْفٍ مِّن فِرْعَوْنَ وَمَلَئِهِمْ أَن يَفْتِنَهُمْ

“Basi hawakumwamini Musa, isipokuwa baadhi ya wazawa katika kaumu yake, kwa sababu ya kumwogopa Firauni na wakubwa wao asiwatie msuko suko” (Sura Yunus: 83).

Na Nabii wetu Muhammad (saww) kundi lilomwamini ni vijana, na kwa sababu hiyo imepokewa kutoka kwake (saww) kwamba amesema: “Nawausieni kheri kwa vijana kwani wao wana nyoyo laini na hakika Mwenyezi Mungu amenituma kuwa mbashiri na muonyaji basi wakanifuata vijana na wakanikhalifu wazee.” Kisha akasema: “Basi muda ukawa mrefu kwao hivyo nyoyo zao zikawa ngumu.”⁸

⁷ Shiraziy: Naswir Makaanim katika *Tafsiriul – Amthal*, Juz. 6, Uk. 478

⁸ Fariyd: Murtadhaa katika *Riwayaat Min Madrasati Ahlul-Bait* Juz. 1, Uk. 349.

Na kati ya yale waliyolalamika wazee wa kikuraishi kumlalamikia Mtume wa Mwenyezi Mungu (saww) ni kitendo cha watoto wao kuukubali Uislamu na daawa yake, na walieleza hilo katika malalamiko yao kwa Abu Talib ambapo waliseama: “Hakika mtoto wa ndugu yako ametukana miungu yetu na amepuuza matarajio yetu na amewaharibu vijana wetu.”⁹

Ali bin Abu Talib ni mtu wa kwanza kusilimu na umri wake ulikuwa ni miaka kumi, na Ammaar bin Yaasir, Abu Dhar, Mus’ab bin Umair na Bilal bin Rabaah na mfano wao kati ya Masahaba (r.a) wamejiunga na Uislamu katika hatua ya ujana wao na wakabeba bendera yake na wakaupa nguvu Uislamu.

Wakati mmoja Imam Ja’far as-Sadiq (as) alimuuliza mwanafunzi wake Muhammad bin Nu’man anayejulikana kwa jina la Muumin Twaqaah, na alikuwa anajali kueneza Uislamu na maarifa ya Ahlul-Bait (as), Imam alimuuliza: “Vipi hali ya watu katika kuharakia jambo hili na kuingia kwao humo?” Akasema: “Wallahi hakika wao ni wachache.” Imam Ja’far akamwambia: “Ni juu yako kushikamana na vijana hakika wao ni wepesi mno katika kila kheri.”¹⁰

Na katika zama hizi hakika vijana wao ndio wengi katika uwanja mtukufu wa Kiislam, katika zama hizi mwelekeo wa dini na harakati za Kiislam, nyingi zaidi hutokana na vijana wa Kiislam.

⁹ Al-Majilis: Muhammad Baaqir katika *Biharul-Anwar* Juz. 18, Uk. 180.

¹⁰ Al-Majilis: Muhammad Baaqir katika *Biharul-Anwar*, Juz. 23, Uk. 236.

SABABU ZINAZOPELEKEA

VIJANA KUSHIKAMANA NA DINI

Kuna sababu nyingi katika hali ya vijana kukubali kuingia katika dini:-

1. Katika hatua ya ujana ufahamu wa mwanadamu unapevuka na fikra zake zinafunguka katika maisha na kumjia mbele yake maswali yanayofaa, maumbile yake yanauliza na kuihamasisha akili yake, na kutokana na kutafakari kwake na uadadi wake wa kutafiti yanayomzunguka miongoni mwa mambo na hali yanajitokeza maswali mengi, na kwa kuwa dini inampa majibu yaliyo wazi yanayokubaliana pamoja na maumbile na yanayoaifikiana pamoja na hali ya kawaida ya akili basi kijana anakuta dini ndio chaguo lake na ngome yake anayoikimbilia na kumpa matumaini ya kinafsi na utulivu wa kifikra.

Na inapokosekana fursa ya kujua dini na uelewa wa misingi yake na mafunzo yake basi anaweza kuishi katika faragha ya kifikra na kinafsi inayomsababishia hofu nyingi na mkanganyiko, na anakuwa ni muathirika wa mielekeo ya kimakosa yenye kupetuka, kuanzia hapa umekuja msisitizo wa dini juu kuwajali chipukizi na vijana kupitia familia zao na wenye kufahamu miongoni mwa wanajamii ili kuhifadhi kizazi cha vijana kutokana na faragha na upotevu.

Imam Ali (as) anasema: “Hakika moyo wa kijana ni kama ardhi isiyo na kitu na kila kinachopandwa humo inakikubali.”¹¹

Na kutoka kwa Imam Ja’far as-Sadiq (as) amesema: “Wawahini vijana wenu kwa mazungumzo kabla hawajawahiwa na waovu¹² miongoni mwa makundi maovu.”

2. Kijana anakuwa ni mwepesi wa hisia, msafi wa fikra na nia, hivyo anahisi kwa kina nukta za udhaifu na mianya katika uhalisia wa jamii anayoishi, na kwa sababu anafikiri katika kujenga mustakabali wake na maisha yake ndani ya jamii hii, hakika matatizo na taabu zilizopo zinamuudhi na kumfanya ahisi huzuni juu ya mustakabali wake na anaweza kuona kwamba ufahamu wake na matarajio yake yanakwazwa katika nyanja ya kujifunza au kazi au kujenga familia na kupanga mambo ya maisha kwa sababu ya baadhi ya matatizo yaliyopo, ambapo yanamfanya atafute ufumbuzi mwingine na mifumo ambayo itampa mategemeo ya ukombozi na ataona humo mustakabali ulio bora.

Dini inakuza kwa mwanadamu roho ya ufahamu bora na inatia moyo wa kukabiliana na matatizo ya mazingira anayoishinayo mtu, na kutonyenyekea katika ufisadi wake na matatizo yake, na kumshajiisha juu ya kazi kwa ajili ya kutengeneza na kubadilisha, na haya ndio mambo ambayo nyoyo za vijana zinayatarajia na zinaafikiana nayo.

¹¹ Al-Musawiy: As-Sharifu ar-Ridhaa katika *Nahjul-Balaghah*, kitabu cha (Hotuba) ya 31.

¹² Al-Kulayn: Muhammad bin Yaaqub katika *Furu'ul-Kaafiy* Juz. 6, Uk. 47.

Vijana wa Makka na Madina walimwitikia Mwenyezi Mungu na Mtume Wake na wakaingia katika Uislam kwa sababu wao waliona humo ujumbe wa mabadiliko na mapinduzi ya ukombozi kutokana na ujahili, shirki na ufisadi wa kijamii. Na Vijana wa Kiislam katika zama hii wanakubaliana na harakati za Kiislam kwa sababu ya yale waliyoyaona miongoni mwa machungu ya hali ya ummah wao, ikiwemo kurudi nyuma kimaendeleo, utawala wa maadui, hali ya ukandamizaji na ufisadi ulioenea, hivyo wanakimbilia kwenye Uislam kama meli ya uwokozi na ni mradi wa ukombozi na urekebishaji.

3. Ni muda sasa yamerundikana makosa na kupatikana upotovu hata katika jamii nzuri, hivyo jamii zinahitaji kutikiswa na harakati za mageuzi ili zibadilike kupitia ratiba ya maisha na zivuke vihunzi vya makosa na ubaya, lakini kazi hii inaweza kuwa ngumu kwa kizazi cha wakubwa, kwani wao wameshazoea hali ya maisha, njia zake na mbinu zake, na wao wanaogopa nyongeza ya mabadiliko, na aghlabu hawamiliki moyo wa mapambano na matumaini.

Ama vijana mafungamano yao na hali iliyopo ni mafungamano mapya na finyu, na moyo wao wa kufungamana na hali iliyopo ni dhaifu ambapo hauyaridhishi matumaini yao, na hivyo haraka sana hali hiyo inawasukuma vijana katika mapambano na kuvamia wasiyoyajua kwa kutafuta kilicho bora. Na dini kwa uhakika wa dhana yake na mafunzo yake, ni wito wa daima wenye kutengeneza na kujadidi na kuhimiza juu ya kubadilisha kiovu na kukubali kizuri katika nyanja yoyote miongoni mwa nyanja za maisha. Na hiyo ndio alama inayowavutia vijana na kuwahifadhi katika dini.

MAJUKUMU KWA VIJANA

Sababu zinazopatikana katika hatua ya ujana zinazomsukuma kushikamana na dini hazimaanishi kuwa hali ya vijana kushikamana na dini hupatikana kibahati tu, bali ni maandalizi na utayari wa dhati ambao unahitaji kuendelea na kuzaa matunda. Na hapa ndipo yanapojitokeza majukumu ya familia na jamii katika kutayarisha mazingira ya uongofu na maelekezo sahihi, na inanibainikia kwamba miongoni mwa mambo ya msingi katika kuwaelekeza vijana kushikamana na dini na wema ni mambo mawili:-

1. **Maelekezo na mafunzo yanayofaa:** Watoto wetu leo wanaishi katika ulimwengu ulioendelea katika mbinu zake na mazingira yake kuliko ulimwengu walioshi baba zao, wao wako wazi kwa kila yanayotokea katika ulimwengu wote kupitia njia za mawasiliano na vyombo vya habari vya kisasa na wanaishi kwa kujiamini na kwa shauku ya kujikomboa, hivyo ni lazima wafahamishwe maana ya dini na mafunzo yake kwa namna inayofaa na kwa lugha ya kisasa na kwa njia za wazi zinazovutia zinazoweza kuwavutia na kutatua yanayowakabili miongoni mwa changamoto.
2. **Taasisi za kidini ziwaelekee na kuwajali:** Hakika wao wanamhitajia anayefungua mioyo yao, mwenye kuwaheshimu na kuwajali, mwenye kuvumilia matatizo yao na baadhi ya makosa yao ambayo yanadhihirika katika mienendo yao. Hakika kundi kubwa la vijana mwanzoni walikuwa ni wenye kughafilika na dini, wanashambuliwa na mielekeo mabalimbali na mienendo ya kimakosa, lakini baadhi ya maelekezo ya

baadhi ya Maulamaa wa kidini wenye kuwafahamu, kuwaelekea na kuwajali imeleta mafungamano makubwa katika maisha yao na imewabadilisha na kuwa vijana wema wenye kutengeneza na mahodari katika kutumikia dini yao na jamii yao.

Jitihada za Maulamaa wa dini za kujali kizazi cha vijana zinazingatiwa kuwa ni kati ya majukumu muhimu sana katika zama hizi, ambapo vijana wanakabiliwa na tufani kubwa miongoni mwa utamaduni wa kimaada na propaganda mbaya hasa za Kimagharibi, hivyo kumuokoa kijana yeyote na kumuongoa ni usadikishaji bora wa kauli ya Mtume (saww): “Mwenyezi Mungu kumuongoa mtu mmoja kupitia kwako ni bora kwako kuliko vyote vilivyochomokewa na jua..”¹³ Kitendo cha mwanachuoni wa kidini kuwajali vijana kinaashiria juu ya ikhilasi yake, kwani haitarajiwi ndani ya vijana kujitokeza, kudhihiri na wala hakupatikani sana kwao ubora na uwezo kama ilivyo ndani ya wakubwa na watu wazima, kama ambavyo hawana mandhari ya heshima na adabu ambayo wanaionyesha wakubwa mara nyingi kwa mwanachuoni wa kidini, hivyo kuamiliiana na vijana ni mtihani unaohitaji ukunjufu wa moyo na upana wa upeo, yote hayo yanafanya thawabu za Mwenyezi Mungu kuwa nyingi na za kutosha katika kukijali kizazi hiki kinachokua.

Na kwa kuongezea katika thawabu za Mwenyezi Mungu hakika anayewakubali vijana na anayewajali ataona matunda mengi na ya kuiva ya juhudi zake kutokana na kuwakubali kwake vijana na kuamiliiana nao na kushirikiana nao, na hiyo ndio kauli ya Imam Ja’far as-Sadiq (as): “Hakika wao ni wepesi zaidi katika kila kheri.” Nafsi zao na nyoyo zao

¹³ Al-Majilisiy: Muhammad Baaqir katika *Bihrul-Anwar* Juz. 21, Uk. 361.

ni nyepesi kama alivyosema juu yao Mtume wa Mwenyezi Mungu (saww): “ Hakika wao ni wepesi sana wa nyoyo.” Hazijarundikana kwao dhambi na wala hawajafungwa na masilahi na mabaya. Na ambayo tunayaona miongoni mwa mienendo ya kimakosa kwa baadhi ya vijana ni matokeo ya faragha na udhaifu wa maelekezo na uelewa.

Na katika likizo za kiangazi na ambazo humo vijana miongoni mwa wavulana na wasichana wana fursa kubwa, inapasa kuwepo na ratiba yenye manufaa ili kuhakikisha vinakuzwa humo vipaji vyao na uwezo wao na wanajuzwa mafunzo ya dini yao na yale yanayowafaa katika dunia yao na akhera yao. Na kama wakiachiwa huru katika faragha yao hakika wao watakuwa ni walengwa wa mielekeo mbalimbali ya upotovu na ufisadi, faragha ni hatari na ni sababu ya mienendo mingi yenye madhara kwa mtu binafsi na kwa jamii.

Kinachotarajiwa ni Maulamaa wenye kufahamu na watu wenye kuzingatia kujali masilahi ya jamii na kuitumikia dini ili kuwahifadhi hawa vijana katika likizo zao na kuweka ratiba yenye manufaa ili kuwaelimisha, kuwalea na kuwaelekeza.

NAMNA BORA YA KUTUMIA

WAKATI WA FARAGHA

Mifumo yote ya elimu katika jamii za nchi za ulimwengu inaafikiana juu ya kuwapa wanafunzi wake likizo ya kila mwaka wakati wa kiangazi inayokaribia miezi mitatu ambayo inaitwa likizo ya kiangazi, hakika kuwepo mfumo wa likizo ya kiangazi kumetokana na masilahi na matokeo ya kuendeleza uzoefu wa jamii ya wanadamu katika nyanja ya elimu, malezi na jamii. Masomo ya kidunia yaliyoratibiwa yanalazimu kutoa juhudi za kiakili na kinafsi kwa mwanafunzi na kufunga uhuru wake na harakati zake kwa ratiba yake ya kila siku iliyopangiliwa, ambapo inamfanya awe na haja ya muda wa mapumziko kwa kusimamisha shughuli za kimasomo na kuhisi uhuru na wepesi.

Kituo hiki cha mapumziko wakati wa likizo ya kiangazi kinafanya kazi nyingi kwa masilahi ya kazi ya ufundishaji, nazo ni:-

Kwanza: Kinampa mwanafunzi fursa ya kurejesha upya uchangamfu wake wa kiakili na kinafsi ili isichoshwe na taabu wala isitawaliwe na uchovu na uzembe, hivyo anarejea baada ya mwaka wake mpya wa masomo huku akiwa ni mwingi wa raghaba na shauku.

Pili: Likizo ya kiangazi inaleta utenganisho baina ya hatua za ratiba ya mafunzo, zinamzindua mwanafunzi juu ya mwenendo wake wa kimasomo na kuvuka kwake hatua zake

na kiwango cha hatua zake katika njia yake na kujiandaa kwa maandalizi ya kila hatua mpya.

Tatu: Inampa nafasi ya kukamilisha baadhi ya upungufu wake na kuziba mapengo ya kujifunza kwake ili kuendeleza msafara wa mwenendo wa ratiba ya masomo na wala asirudi nyuma na kuwa chini ya kiwango cha rafiki zake na watu wa rika lake.

Nne: Inatoa fursa ya kukuza shakhisiya yake ya kibinadamu katika upeo mbalimbali, yeye ni mwanadamu mwenye hisia na utashi na ana vipaji na uwezo, hivyo ni lazima awe na wigo ulio wazi mbele yake ili kushibisha haja zake mbalimbali na kutumia raghaba zake mbalimbali.

Malengo yote haya na mfano wake yamezifanya idara za mafunzo kuafikiana juu ya kupanga likizo ya kiangazi, na kwa madhumuni hayo hayo idara za kazi katika nchi zote zimetambua haki ya kuwepo likizo ya mwaka katika kila mwaka. Ni sahihi kwamba kazi yoyote ile ya kiakili au ya misuli ni sawa na nyanja zingine za uzalishaji, nayo ndio thamani ya msingi katika maisha, nayo inamaanisha harakati na kujishughulisha moja kwa moja ili kujipatia mahitaji na kupata matarajio, lakini wakati wa likizo na faragha nao vilevile hautoki katika duara hili, ambapo kwa likizo hiyo inakusudiwa kurejesha upya raghaba ya kazi na kukuza sababu zake na kiwango kwa mapumziko na ridhaa ya kinafsi.

WAKATI WA FARAGHA

Nao ni wakati ambao humo mwanadamu anakuwa huru kutokana na shughuli za kikazi na majukumu yake au ulazima

wa masomo na kazi zake kama ni mwanafunzi. Na kuna idadi kubwa ya taarifu, maelezo, mbinu za vipimo vya wakati wa faragha ambao unaelezwa na utafiti maalum.

Na maudhui ya wakati wa faraghani medani ya utafiti mwingi kutoka kwa maulamaa wa kijamii, licha ya kwamba ni maudhui mpya kielimu isipokuwa haraka sana imevuta mazingatio ya Maulamaa na imevuta juhudi zao, hivyo imekuwa na ushindani mwingi kuliko matawi mengine ya elimu ya jamii licha ya kwamba matawi hayo mengine yaliitangulia maudhui hii.

Hiyo ni kutokana na athari za maudhui haya, athari zinazoendelea na kuenea pande mbalimbali za maisha ya mwanadamu, kimalezi, kinafsi, kijamii na kiuchumi. Ambapo imefanya kujali wakati wa faragha sio mas'ala ya pembeni au ya pili bali ni sehemu ya msingi miongoni mwa mazingatio ya utu wa mwanadamu na mpangilio wa kijami uliosimama katika maisha ya leo.

Kwa mwanadamu wa leo wakati wa faragha umechukua hali mpya baada ya mapinduzi ya kiviwanda kuingia katika jamii yao, baada ya hapo kabla mwanadamu kuwa katika zama za ukata na udhalili, huku akiwa hana chochote katika haki zake za kibinadamu ukiachilia mbali haki ya likizo na mapumziko ya mwaka. Na katika jamii nyingi za mashambani na za wakulima mwanadamu analazimika kuendelea kutumika na kufanya kazi mwaka mzima ili kupata mahitaji ya maisha yake, hali inayokaribia kumnyima faragha.

Utafiti wa Maulamaa wa uchunguzi wa jumla wa binadamu - Anthropolojia - wanapozungumzia mbinu za maisha ya kila siku ya jamii za kawaida, wanasema hakika hapakuwa

panapatikana kitenganishi kabisa katika jamii hizi baina ya kazi na faragha, hiyo ni kwa sababu kazi inamaliza nguvu zao, na shughuli zao zinachanganyikana na shughuli za mapumziko na kujiliwaza, ambapo walikuwa wanafanya baadhi ya ada na mazoea ya kujipumzisha ndani ya kazi kama vile kucheza au kuimba au mizaha au kazi ya kushirikiana, na baadhi ya ada hizi na mazoea haya yalikuwa na muundo wa kidini.¹⁴

Lakini watafiti kati ya Maulamaa wa jamii wanaona ukongwe wa wakati wa faragha upo katika kila maendeleo katika hitoria ya mwanadamu, lakini ni kama hali nyingine yoyote ya mwanadamu mwingine, ilipatwa na mabadiliko na mageuzi hadi hivi sasa imekuwa imepangiliwa na kuratibiwa zaidi kutokana na mabadiliko ya maisha na uzoefu wa zama.

Tunakuta katika kitabu cha Aristotle, Plato na wanafalsafa wengine wa Kiyunani ishara juu ya kuwepo hali ya wakati wa faragha katika jamii hizo, ambapo havikuacha vitabu hivyo kuzungumzia hali hii na kuzungumzia kwa kina na undani kwa kuzingatia fursa ya malezi na ukuzaji wa nafsi au roho.

Na baadhi ya Maulamaa wa kijamii wanaona kuwa hali ya wakati wa faragha wakati huo ilikuwa imezingirwa katika duara la tabaka la wenye kujiweza, wenye hadhi kubwa katika jamii ya Kigiriki na haikuwa ni hali ya kawaida kwa tabaka zingine. Ama katika zama za leo kila mtumishi au kila mwanafunzi anafurahi kwa kuwepo wakati wa kupumzika, hiyo ni kwa mujibu wa idara zilizopo katika ulimwengu ambazo zinasimamia na kupanga saa za masomo na za kazi na kupanga utaratibu wa likizo na mapumziko, na ni

¹⁴ Muhammad: Dokta Muhammad Ali katika *Waqatul-Faraghi Fiyul-Mujitamail-Hadith* Uk. 48, Chapa ya Daru an-Nahadhwat-Beirut, 1985.

kwa mujibu wa maendeleo ya kiwango cha maisha na uhai ambapo zimeweka wakati wa kupumzika kuwa ni sehemu ya utaratibu wa maisha ya watu wengi.

KUJALI WAKATI WA FARAGHA

Wanafalsafa wa Kiyunani walijali mapema kuhusu wakati wa faragha na wakatilia mkazo dharura ya kuutumia kiroho ambapo Aristotle alisisitiza juu ya umuhimu wa kutumia faragha katika muziki na kutafakari, hiyo ni kwa kuwa kutokana na mtazamo wake aliona shughuli za muziki zina dauru kubwa katika kukuza akili na kipaji, na zina nafasi katika kutafakari kujenga utu wa mwanadamu na kutimiza uanadamu wake.

Ama katika zama za leo hakika kujali wakati wa faragha kumeleta maendeleo makubwa na kumechukua nafasi pana katika upande wa maarifa na utamaduni. Tangu miaka ya ishirini na thelethini ya karne ya ishirini vimedhihiri vitabu na tafiti nyingi huko Ulaya na Marekani juu ya wakati wa faragha. Katika mwaka wa 1924 ofisi ya kazi ya kimataifa iliratibu mkutano wa kwanza wa ulimwengu juu ya wakati wa faragha wa watumishi, humo walishiriki zaidi ya wajumbe 300 wakiwakilisha nchi kumi na nane.

Na huko Ulaya elimu ya jamii kuhusu wakati wa faragha ilipata maendeleo makubwa ambapo Goerge Friedman alifanya kazi kwa namna maalum juu ya kukuza mazingatio kwa kufanya utafiti wa mchango wa wakati wa faragha katika kurejesha hali ya mwanadamu na kumsaidia katika maendeleo ambayo yanatawaliwa na teknolojia.

Huko Uingereza utafiti alioufanya Roantry na Affairs kwa anuani ya “Maisha ya Mwingereza na faragha” ulikuwa na athari katika kuelekeza umuhimu wa kuhariri idadi ya makala ya Sosholojia na utafiti mahususi, kama alivyoanza Joe Mazdier wa Uholanzi kwa utafiti wake mwaka 1953, na huenda yaliyo muhimu ni yale yaliyopewa jina la “Kuelekea kwenye ustaarabu wa kutumia wakati wa faragha”, na vilevile utafiti wake ulioandikwa kwa anuani ya “Ustaarabu wa kutumia wakati wa faragha.”¹⁵

MTAZAMO WA KIDINI

Tunaweza kufupisha kutoka katika maandiko na mafunzo ya dini mtazamo wa kina unaojumuishia dini kuhusu maudhui ya wakati wa faragha, na mtazamo huu unatatua tatizo la faragha katika pande tatu:-

Kwanza: Kukuza hisia ya majukumu kuhusiana na wakati, na kujali wakati kwa kuzingatia kuwa umri wa mwanadamu una kikomo, na kwa kuzingatia umuhimu wa matarajio yake, ufahamu wake na ukubwa wa vipaji na uwezo ambao anauhifadhi, jambo ambalo linamsukuma kutumia kila sekunde ya uwepo wake kwa ubora zaidi kadiri iwezekanavyo. Hakika hali anayoishi mwanadamu katika umri wake katika maisha haya ni muda mfupi sana ukilinganisha na umri wa zama na matarajio ya mwanadamu na raghaba yake ya kuishi daima, na haya ndio yanayoelezwa na Aya nyingi katika Qur’an tukufu, zinaelezea yanayozunguka katika nafsi

¹⁵ Muhammad: Dokta Muhammad Ali katika *Waqatul-Faraghi Fiyil-Mujitamail-Hadith* Uk. 42 - 43, Chapa ya Daru an Nahadhwat-Beirut 1985.

ya mwanadamu kuhusiana na maisha baada ya kuyaacha, Mwenyezi Mungu anasema:

قَالُوا لَبِثْنَا يَوْمًا أَوْ بَعْضَ يَوْمٍ فَاسْأَلِ الْعَادِينَ

“Watasema: Tumekaa siku moja au sehemu ya siku, basi waulize wanaoweka hisabu.” (Sura Al-Mu’minun: 113).

Na pia amesema:

وَيَوْمَ يَحْشُرُهُمْ كَأَن لَّمْ يَلْبَثُوا إِلَّا سَاعَةً مِّنَ النَّهَارِ

“Na siku atakapowakusanya itakuwa kama kwamba wao hawakukaa isipokuwa saa moja tu ya mchana;” (Sura Yunus: 45).

Inasimuliwa kutoka kwa Mkongwe wa Mitume, Nuhu (a.s.): Kwamba alimjia malaika wa mauti ili kumfisha baada ya muda wa zaidi ya miaka elfu moja aliyoishi kabla ya tufani na baada yake, akamuuliza: “Ewe mwenye umri mrefu kati ya Manabii vipi umeikuta dunia?” Akasema: “Nimeikuta kama vile nyumba yenye milango miwili nimeingia kupitia mlango wake mmoja na kutokea katika mlango mwingine.”

Hakika hasara anayoipata mwanadamu katika mali yake, miliki yake nyingine na rasilimali zake inawezekana kuirejesha na kuleta badala yake, lakini wakati ndio kitu ambacho hakilipwi, kilichopita kimepita na haiwezekani kuudiriki, kila sekunde inayopita hairudi na kila siku inayomalizika hairudi. Hivyo ni hazina finyu na ni rasilimali nadra, bali ndio rasilimali ya kweli ya mwanadamu, hivyo

ni lazima kuihifadhi na kunufaika nayo kwa namna ya juu kadiri iwezekanavyo.

Na hakika wakati ndio uhai, anasema Imam Ali (as): “Hakika wewe ni idadi ya siku, kila siku inayopita kwako basi inapungua baadhi yako.” Na anasema (as): “Haijapungua saa katika umri wako isipokuwa kwa kipande cha umri wako.”

Na anasema mshairi: “Kila siku inayopita inachukua baadhi yangu, inauachia moyo masikitiko kisha inapita.”

Na amesema mshairi mwingine: “Hakika sisi tunafurahi kwa masiku tunayoyamaliza, na kila siku iliyopita ni sehemu ya umri wetu.”

Imepokewa kutoka kwa Mtume wa Mwenyezi Mungu (saww) kwamba amesema: “Kuwa katika umri wako bakhili zaidi kuliko dirihamu yako na dinari yako.”¹⁶

Na katika kumzindua mwanadamu juu ya umuhimu wa wakati Mwenyezi Mungu ameapa katika Qur’an tukufu katika mahala na sehemu nyingi na katika vituo vya wakati kama ilivyo katika Aya zifuatazo:-

وَاللَّيْلِ إِذَا يَغْشَىٰ وَالنَّهَارِ إِذَا تَجَلَّىٰ

“Naapa kwa usiku unapofunika! Na kwa mchana unapodhihirika.” (Sura al-Layl: 1 - 2).

وَالْفَجْرِ وَلَيَالٍ عَشْرٍ

“Naapa kwa alfajiri! Na kwa masiku kumi!” (Sura al-Fajr: 1 - 2).

¹⁶ Al-Majilisiy: Muhammad Baqir katika *Bihrul-Anwar*, Juz. 74, Uk. 76.

وَالضُّحَىٰ
وَاللَّيْلِ إِذَا سَجَىٰ

“Naapa kwa (wakati wa) Dhuha! Na kwa usiku unapotua!”

(Sura Adh-Dhuhaa: 1 - 2).

وَالْعَصْرِ
إِنَّ الْإِنْسَانَ لَأَفَىٰ خُسْرٍ

“Naapa kwa Zama! Hakika mtu bila ya shaka yumo katika hasara.” (Sura al-Asr: 1-2).

Haya ni maandiko ya kidini na mafunzo yake, yanamlea mwanadamu juu ya kuheshimu wakati na kutumia wakati, na autumie kwa majukumu na kuuthamini ili aweze kupata uwezo mkubwa wa mafanikio na chumo. Yeye ni mwenye kuulizwa mbele ya Mwenyezi Mungu Mtukufu juu ya muamala wake pamoja na wakati wa maisha yake. Kutoka kwa Maadh bin Jabal kwamba Nabii (saww) amesema: “Hautaondoka unyayo wa mja Siku ya Kiyama hadi aulizwe juu ya mambo manne: Juu ya umri wake, wapi ameutumia.... Ameipokea al-Bazar na Tabaraniy kwa njia sahihi.

Na kama ambavyo mwanadamu anaheshimu wakati wake na kuutumia, pia ni juu yake kuheshimu wakati wa wengine, asiwe ni sababu katika kuupoteza, kuupuuza na kutouheshimu katika miadi, na kwa ziara kwa kuwazuru katika wakati usiofaa kwao, na kurefusha hotuba na mazungumzo bila ya faida au lengo. Hakika kuheshimu wakati ni moja ya vipimo muhimu vya maendeleo kwa watu na jamii.

AINA ZA UMUHIMU NA UPEO

Na hii ni sehemu ya pili katika mtazamo wa kidini kuhusu wakati wa faragha, mwanadamu ni kiumbe mwenye tofauti, utu wake una upeo mbalimbali, yeye ni maada na roho, nafsi na mwili, naye ni mkazi wa ulimwengu wa aina mbili: Dunia na Akhera, ana masilahi yake binafsi na mafungamano yake ya kijamii, ana uwezo wa kiakili na nguvu za misuli ya kimwili.

Upeo huu wa aina mbalimbali wa utu wake unamfanya awe na dauru na majukumu mbalimbali kwa sababu ya aina mbalimbali za uwezo wake na vipaji vyake, na mwanadamu akiizingira nafsi yake ndani ya upeo mmoja hakika ataua na kuzima sehemu na upeo mwingine. Kama ambavyo mwanadamu kujikita katika kazi moja inaweza kusababisha uzembe na kuchoka kwake, kwa sababu hiyo mafunzo ya kidini yananasihiki kwamba mwanadamu agawe wakati wake kulingana na kazi zake na majukumu yake mbalimbali ili kukuza utu wake katika nyanja mbalimbali na kuepukana na taabu na uchovu. Hivyo wakati wa faragha katika kazi ni fursa ya kuhamia katika kazi ya aina nyingine.

Na hata katika ibada ya Sunna, dini haisihiki kuzama humo hadi kupoteza raghaba na uchangamfu. Imepokewa katika *sahih Bukhari* na *Muslim* kutoka Aisha kutoka kwa Nabii (saww) kwamba amesema: “Enyi watu ni juu yenu kwa amali mnazozoweza, hakika Mwenyezi Mungu hachoki hata kama ninyi mtachoka, na hakika amali zinazopendwa zaidi na Mwenyezi Mungu ni zile zinazodumishwa hata kama ni chache.”¹⁷ Na katika hadithi nyingine kutoka kwa Anasi

¹⁷ Al-Qashiryri an-Nisaburiy: Muslim bin Hajaj katika *Sahih Muslim* hadith namba: 782

kutoka kwa Mtume wa Mwenyezi Mungu (saww): “Aswali mmoja wenu katika uchangamfu wake, na anapojisikia uvivu au uchovu basi akae.”¹⁸

Na katika aliyoyapokea Nabii (saww) kutoka katika Suhuf Ibrahim (as) ni: “Inapasa kwa mwenye akili awe na saa nne: Saa ya kumuomba Mola Wake, saa ya kuihesabu nafsi yake, saa ya kutafakari katika aliyoumba Mwenyezi Mungu Mtukufu na saa kwa ajili ya haja zake kula na kunywa.” Amepokea Ibnu Hiban katika *Sahih* yake na Al-Hakim amesema: Ni sahihi kwa isnadi kama ilivyo katika Targhib.¹⁹

Imepokewa kutoka kwa Imam Musa al-Kadhim (as) kwamba amesema: “Jitahidini ili (mgawe) wakati wenu katika saa nne: Saa ya kumuomba Mwenyezi Mungu, na saa kwa ajili ya mambo ya maisha, saa ya kutengamana na ndugu na wakweli, na saa ya kukidhi haja zenu kwa wale wasiokuwa maharam zenu, na kwa saa hii mnaweza mkamudu saa tatu zilizotangulia.”²⁰

Kupitia riwaya hizi likizo na mapumziko ya masomo na kazi yanakuwa ni fursa ya kukuza upeo mwingine katika shakhisiya ya mwadanamu na kufanya shughuli na majukumu katika medani na nyanja za upande wa pili.

Hakika Mwenyezi Mungu anamwambia Nabii Wake Muhammad kwa kauli yake:

¹⁸ Al-Qashiryiy an-Nisaburiy: Muslim bin Hajaj katika *Sahihi Muslim* hadith namba: 784

¹⁹ Al-Qaradhwawiy: Dokta Yusufu katika *Al-Waqati Fiy Hayatil-Muslim* Uk. 19, Chapa ya tano 1991 chapa ya Muasasatu Risalat Beirut.

²⁰ Ibnu Shuubah al-Haraaniy: Muhammad bin Hasan katika *Tuhfatul-Uquul* Uk. 302

﴿٧﴾ وَإِلَىٰ رَبِّكَ فَارْغَب ﴿٨﴾

“Basi ukishamaliza jitaabishe. Na Mola Wako mtake haja.”

(Sura Inshirah: 7 - 8).

Yaani ukimaliza jukumu na dauru basi jitahidi katika jukumu jingine na dauru nyingine.

Hakika kila upande katika maisha ya mwanadamu una haki na majukumu, haisihi kutumia juhudi zake zote katika upande mmoja tu kwa hesabu ya pande zingine. Imepokewa kutoka kwa Nabii (saww) kwamba ameseama: “Hakika mwili wako una haki juu yako, na ahali yako ana haki juu yako, na wenye kukuzuru pia wana haki juu yako.”

UHALALI WA KUJIPUMZISHA

Ama upande mwingine ambao unazungumziwa na maandiko na mafunzo ya dini ni uhalali wa kupumzika kwa nafsi na kufanya ratiba zingine za kujifurahisha. Katika kuzungumzia wakati wa faragha na njia ya kuamiana nao, tunakuta mbele yetu kuna pande tatu: Upande wa kwanza unaonekana katika mtazamo makini wa kujali wakati na kupinga kupoteza saa yoyote katika saa zake nje ya duara la kazi na na nje ya majukumu na wajibu. Na huenda hamasa ya Wajapani katika kazi na kutokupenda kwao kupumzika na kunufaika na likizo ni mfano wa mwelekeo huu, na hata idadi kubwa ya vifo kwao inatokea kwa sababu ya uchovu wa kazi.

Ametaja Michael Alber katika kitabu chake *Ar-Raasumaliyah Dhid Ar-Raasumaliyah*: Kwamba asilimia kumi

ya wanaume walio balehe ambao wanakufa huko Japan kila mwaka wanajua kutokana na wingi wa kazi, na Wajapani wanapata wiki moja tu ya mapumziko kwa mwaka, na serikali ya Japan imependekeza kupunguza saa za kazi kutoka saa 44 hadi saa 42 kwa wiki, lakini wananchi wengi wanakhalifu mapendekezo haya.

Ama upande wa pili ni kinyume cha upande wa kwanza, ambapo wahusika wanaona faragha na kupumzika ni kati ya wajibu wa kazi kama vile lengo na matumaini, na wanaamiliana na mahitaji ya kazi kama hali ya lazima isiyo na budi na wanatafuta fursa yoyote ili kuikimbia. Na ripoti zinazozungumzia juu ya udhaifu wa kiwango cha uzalishaji kwa wananchi wa nchi zinazoendelea zinaashiria kuenea kwa mwelekeo huu katika nchi hizo.

Hakika baadhi ya wafanyakazi na watumishi huzua visingizio ili kuchukua likizo ya kutokufika kazini au kuja kazini kwa kuchelewa na kutoka kabla ya wakati wa kazi, na anatomia wakati mwingi katika mambo yake binafsi ndani ya wakati wa kazi, kama vile kunywa chai au kuzungumza na rafiki zake au kuzungumza na simu n.k, ni kati ya hali iliyoenea inayosikitisha na ambayo kwa sababu yake uzalishaji unashuka na kumfanya achelewe kukamilisha kazi ya uzalishaji.

Na upande wa tatu unajenga mtazamo wenye kukamilisha, unatizama faragha kwa mtazamo mwingine mbele ya kazi, kwani hizo ni pande mbili zinazofanya kazi kila upande unasaidia upande mwingine.

Katika wakati wa faragha mwanadamu anafanya kazi nyingine ya kujiburudisha na kuipumzisha nafsi kwa lengo

la kuongeza uchangamfu na kupumzisha akili na kupumua kutokana na mbinyo wa kazi na ugumu wake. Tunakuta mafunzo ya dini yanakiri uhalali wa kujiburudisha na kuipumzisha nafsi. Imepokewa kutoka kwa Nabii (saww) kauli yake: “Pumzisheni nyoyo zenu muda baada ya muda kwani nyoyo zinapochoka hupofuka.”

Na kutoka kwa Imam Ali (as): “Hakika nyoyo zina matamano, zinakubali na zinakataa, basi ziendeeni wakati wa matamano yake na kukubali kwake.”

Na katika maneno mengine anasema: “Hakika hizi nyoyo zinachoka kama inavyochoka miili basi zitafutieni hekima nzuri.”

Na Qur’an tukufu inatuelekeza kutafakari katika mazingira na kuburudika kwa uzuri wake na kutafakari juu ya ukubwa wa Muumba Mwanzilishi. Kama ambavyo yamepokewa maandiko mengi ya kidini katika kushajaisha juu ya kusafiri na kuruhusu utani na mizaha inayofaa na kuhimiza michezo kama vile kuogelea, kupanda farasi, mashindano ya kukimbia na mengineyo.

Imeshaonekana wazi katika jamii ya kisasa jinsi wakati wa faragha unavyochangia katika kiwango cha kazi, hivyo jamii imezidisha kujali muda wa mapumziko na wakati wa raha na likizo ndani ya kazi kwa ajili ya mtumishi kuburudika, na kutumia wakati wake wa faragha kwa namna nzuri itakayomfanya atekeleze kazi.

Hakika ratiba ya kuiburudisha nafsi ni chanzo cha uchangamfu na harakati na inamsukuma kwenye ufanisi, na ameashiria hayo Imam Musa al-Kadhim (as) kwa kauli yake: “Jitahidini mgawe wakati wenu katika saa nne: Saa ya

kumuomba Mwenyezi Mungu, saa kwa ajili ya mambo ya maisha, saa ya kutangamana na ndugu na wakweli na saa ya kukidhi haja zenu kwa wasiokuwa maharim zenu, na kwa saa hii mnaweza kuzimudu saa tatu zilizotangulia.”

Wakati wa kuipumzisha nafsi unaongeza uchangamfu wa mwanadamu na uwezo wake wa kutekeleza majukumu yake na wajibu wake katika nyanja mbalimbali.

MIPANGO NA RATIBA KWA AJILI

YA LIKIZO YA KIANGAZI

Wengi wanaamiliana na likizo ya kiangazi na likizo zingine za kazi na masomo kana kwamba ni muda wa ziada katika wakati, na sio katika hesabu ya umri wao na wala hauna sehemu katika hazina ya maisha yao, kwa sababu hiyo wanachezea wakati wao wala hawapangi kufaidika nao, hivyo zinamalizika siku zao bila ya kujipatia mafanikio yoyote kwa ajili ya nafsi zao.

Hakika kutofikiri na kutokupanga kuzalisha faida ndani ya wakati wa faragha katika likizo na mapumziko, hali hiyo inaweza kuugeza wakati huo kutoka kwenye wakati wa raha na kurejesha upya uchangamfu, na kuwa ni huzuni na uzembe, au kuutoa kwenye fursa ya kukuza na kujenga dhati na kuugeza kuwa ni mazingira mabaya yanayokuza ufisadi na matatizo.

Mwanadamu anaweza kuhisi furaha katika siku ya kwanza na ya pili katika siku za likizo kutokana na kuwa kwake huru kwa kutokulazimika kufanya kazi na kusoma, lakini baada ya hapo anakabiliwa na ufinyu wa muda ikiwa hatakuwa na ratiba mbadala au jambo la muhimu litakaloshughulisha nafsi yake na wakati wake, mwanadamu anapokosa mambo muhimu ya kuyashughulikia anapatwa na hisia za kupotea na kutokuwa na thamani, kama ambavyo inaweza kujipenyeza katika nafsi yake hali ya kujishughulisha na mambo maovu ili kujaza faragha yake ya kinafsi na kikazi.

Kijana wa chuo kikuu anazungumzia juu ya mtazamo wake juu ya hali ya faragha kwa kusema: “Wakati wa faragha katika mtazamo wangu ni wakati ambao sifanyi kitu chochote humo, yaani mimi katika wakati huu sina shughuli yoyote ya kufanya, ni sawa sawa iwe ni shughuli ya kufikiria au kazi ya kufanya. Na wakati huu ndio wakati mwingi unaosababisha kuhisi uvivu bali unachosha sana kwa mtazamo wangu na wala siwezi kuuvumilia kwa muda wa robo saa. Sababu ya hayo ni kwamba wakati huu unaipa akili fursa ya kutafakari vitu vingi ambavyo vinamfanya mwanadamu kupatwa na hali ya uchovu wa kinafisi, kwa sababu aghlabu ya vitu hivi vinakuwa ni sehemu ya hazina ya matatizo ambayo yanamkabili mwanadamu kila siku, na hivyo maneno bora yanayoweza kusemwa juu ya wakati wa faragha ni wakati wenye kuangamiza.”²¹

MAELEKEZO MABAYA

Aghlabu faragha inakuwa ndio maandalizi ya upotovu na msukumo wa mielekeo miovu kiasi kwamba mwanadamu hahisi uwepo wake na thamani yake isipokuwa akiwa na shughuli fulani, hivyo ikiwa hayakupatikana yanayompa hisia hii nzuri, basi atakabiliwa na hali ya faragha ya kinafisi, na hapo vinazalika vizuizi na dhana isiyodhibitiwa kama ambavyo unaweza kumponyoka kwake utashi na raghaba isiyokuwa sahihi na ambayo katika hali ya kawaida ya sawa sawa huwa chini ya udhibiti wake.

²¹ Muhammad: Dokta Muhammad Ali katika *Waqatul-Faraaghi Fiyil-Mujitamai hadiith* namba: 244 Daru al-Nahdhwa til-Arabiyati, Beirut.

Na faragha inakuwa hatari zaidi katika hatua ya ujana ambapo kijana anamiliki nguvu kubwa inayotafuta mifereji ya matumizi, na hamasa kubwa inayomsukuma kuelekea katika harakati na shughuli, hivyo kama kutakuwa na ratiba mbele yake na uchaguzi unaofaa unaoshughulisha mazingatio yake na kukuza shakhisiya yake na kushughulisha uwezo wake katika mwelekeo sahihi, hakika hiyo itakuwa ni kwa masilahi yake na masilahi ya jamii nzima.

Ama katika hali ya faragha hakika kijana anakuwa ni mateka wa hisia za uvivu na kuporomoka, na kuwa tonge zuri la mifumo ya ufisadi na upotovu, na haya ndiyo yanayowakabili wengi katika jamii ya kileo.

Kama ilivyo mashuhuri katika ndimi kauli ya mshairi - Abu al-Ataahiyah:-

“Hakika faragha na vijana na jitihada, zina uharibifu mkubwa mno kwa mtu.”

Na amesema mshairi: “Hakika faragha imechochea juu yake kazi, na sababu za balaa zinatokana na faragha.”

Inanukuliwa kutoka kwa Khalifa wa pili Umar bin al-Khattab kwamba alimwambia mtumishi wake: “Hakika mikono hii ni lazima ishughulishwe basi ishughulishwe kwa utii wa Mwenyezi Mungu kabla haijakushughulisha kwa maasi yake.”²²

Na amepokea al-Bayhaqiy kutoka kwa Abdullah bin Zubair amesema: “Kilicho shari zaidi katika ulimwengu ni ukosefu wa kazi.”²³

²² As-Sadahaan: Abdullah bin Naasir katika *Waqatul-Faraghi Waatharuhu Fiy Inhiraafi Shabaabi* Uk. 54, Chapa ya kwanza 1994, chapa ya Maktabatul -Abi-yaaniy - Ruyadh.

²³ Al-Qaradhwawiy: Dokta Yusufu katika *Al-Waqtu Fiy Hayatil - Muslim*, Uk. 27.

Na madhara makubwa yanayozalishwa na faragha ni hali ya uvivu na uzembe, nao unaudhi nafsi na unakanganya utu wa mtu, na kuna kauli iliyoenea nayo ni: “Kuhisi uvivu ni kukubali mauti.” Na uvivu unamsukuma mwanadamu kufanya upuuzi wenye madhara kwa ajili ya kuepukana na uzembe na kwa ajili ya kutoka katika uzito wa ukandamizaji wake.

Hakika kutokupangilia kuutumia vizuri na kwa faida wakati wa faragha, hususan wakati wa likizo ya kiangazi na mapumziko yake, na kutokutayarisha ratiba inayofaa kwa mtu na jamii, ndio sababu inayozalisha wingi wa hali mbaya zinazoikabili jami yetu. Na hali tunazoziona katika maisha ya wengi katika wakati wa faragha zao, na zinazojitokeza zaidi ni hizi zifuatazo:-

KULALA KWA WINGI

Baadhi hupata katika likizo na mapumziko fursa nzuri ya kuzidisha saa za usingizi wao na kulala kwao, wakati mwingine inafikia hadi saa kumi au zaidi, wakati ambapo usingizi wake siku za masomo na kazi ni saa sita au saba kwa kiwango cha juu.

Hapana shaka kwamba usingizi ni hali ya kawaida na ni dharura ya kibaiolojia kwa mwanadamu kama ilivyo kwa viumbe vingine vilivyo hai, na kwamba unafanya kazi ya msingi kabisa, kazi yake ni kumrejeshea mwanadamu uchangamfu wake upya na kumwandaa kwa ajili ya mambo ambayo hutegemea uchangamfu huu, kwa kweli hurejesha uwiano ambao umepungua wakati wa saa za kuwa macho. Na ni wazi kwamba usingizi unaondoa ufahamu wake katika yale yanayomzunguka na hapo husimama hisia zake katika

uhai pamoja na harakati zake, kiasi kwamba harakati zake zinapungua sana na viungo vyake vinalegea na mapigo yake ya moyo yanakwenda polepole sana na kupumua kunapungua sana.

Usingizi katika dhahiri yake unafanana na mwanadamu kutoka kwa muda katika uhai, na ikiwa mwanadamu analala saa nane katika saa ishirini na nne, maana yake ni kwamba theluthi ya umri wake inakuwa nje ya duara la hisia na muamala wa uhai, hivyo kila anayependa maisha na ana malengo na maisha hayo na matarajio katika maisha hayo, ni juu yake kujali na kutumia ipasavyo kila saa na sekunde ya maisha yake, kwani kulala zaidi ya haja yake ya dharura ni sawa na kuchezea na kupoteza sehemu ya umri wake.

Wengi wamefaradhisha kwamba: Mahitaji ya kila siku ya usingizi ni theluthi ya saa za siku moja ambapo ni wastani wa saa 8 katika saa 24. Na baadhi wamesema kwamba: Kupunguza wastani huu kunaleta madhara kwa mhusika, lakini utafiti wa maulamaa na uzoefu katika medani na majaribio umedhihirisha kwamba: Watu wengi wanalala kwa wastani wa muda wa saa 5 hadi 6 kwa siku moja, wakati ambapo baadhi wanalala kwa muda mchache zaidi ya huo na muda wa chini kabisa ni saa 4, na kwamba tofauti ya wastani wa usingizi baina ya watu unaathirika kwa sababu za utu unaoambatana na mtu mwenyewe.

Na imeangaliwa kwamba wale ambao wanaishi katika maisha ya uchangamfu, mazuri yenye manufaa na yenye kuepukana na huzuni, hakika mahitaji yao ya usingizi ni machache sana ukilinganisha na wale wasiokuwa na sifa hizi. Na watafiti wa takwimu wanakubali kwamba kiwango cha chini kabisa cha usingizi kwa mtu mwenye kuendelea, mume

au mke ni kati ya saa 4 hadi 5 kwa siku, na kiasi kinachozidi katika kiwango hiki ni haja ya ziada isiyo na umuhimu na kuna uwezekano wa mtu kutokukihitajia.²⁴

Na kupanga muda wa usingizi na wakati wake wa kulala kunarejea katika mazoea binafsi ya mtu mwenyewe kadiri anavyoizowesha nafsi yake kulingana na mazingira na hali ya kawaida, hivyo akipangilia hali yake juu ya muda fulani wa kulala basi atazoea na anaweza kuudhika kwa kuukosa.

Na inadhihirika katika utafiti mwingi wa kielimu wa ulinganisho baina ya alama na sifa za makundi ya watu wenye usingizi mrefu na kundi la watu wenye usingizi mfupi: Kwamba wenye usingizi mfupi ni wenye uchangamfu na harakati zaidi na wenye matarajio mengi zaidi na ni watu wa maamuzi, na ni wengi wa kuridhia juu ya nafsi zao na maisha yao, wengi wa utangamano na ni wachache wa kulalamika kuhusu masomo yao na hali ya maisha yao, na wanasifika kwa uzalishaji na uchache wa wasiwasi, na wanajishughulisha wakati wote kwa harakati au kitu kingine na mara chache wanakabiliwa na matatizo ya kisaikolojia. Na inadhihirika katika sifa hizi kwamba uchache wa usingizi aghalabu unaafikiana na utendaji bora kwa mtu na maisha yake binafsi na ya kijamii, na unaafikiana na uzalishaji bora. Na haya yanaonyesha kwamba usingizi kwa namna fulani una madhara machache zaidi au faida kwa mwenyewe kuliko anavyodhani.²⁵

²⁴ Kamal: Dokta Ali katika *Abuwabul-Aqli al-Muuswadatu - Babu Annaumu Wababul Ahlaam*, Uk. 118, Chapa ya kwanza 1989 ya Darul-Jiyl - Beirut Darul-Arabiyah-Ammaan

²⁵ Kamal: Dokta Ali katika *Abuwabul-Aqli al-Muuswadatu - Babu Annaumu Wababul Ahlaam*, Uk. 118, Chapa ya kwanza 1989 ya Darul-Jiyl - Beirut Darul-Arabiyah - Ammaan

Hakika inapasa kuamiliana na usingizi kulingana na haja na dharura, na sio kuamiliana nao kama kazi ambayo mwanadamu anajiburudisha kwayo na hivyo kulala kwa wingi. Na tunayoyaona kwa baadhi katika kuamiliana na wakati wa ziada kwa kutumia faragha yao kwa usingizi hasa katika siku za likizo na mapumziko, kwa kweli hiyo ni hali mbaya inayomnyima mwanadamu fursa ya kufaidika kutokana na wakati wa faragha yake.

Tunakuta katika nususi na mafunzo ya kidini ambayo yanatilia mkazo umuhimu wa kupunguza usingizi na kumkumbusha mwanadamu ubaya wa kuzidisha usingizi.

Imekuja katika Hadith kutoka kwa Mtume wa Mwenyezi Mungu (saww): “Jiepusheni na usingizi mwingi kwani usingi mwingi unamfanya mhusika kuwa fakiri siku ya Kiyama.”²⁶ Na maana ya Hadith iko wazi kwa sababu kulala kwa wingi itakuwa ni kizuizi kinachozuia kutenda amali njema ambazo ndio mtaji wa mwanadamu na pato lake katika dunia na akhera.

Na kutoka kwa Imam Ja’far as-Sadiq (as) amesema: “Hakika Mwenyezi Mungu anachukia usingizi mwingi na wingi wa faragha.”²⁷ Na kutoka kwake (as) katika Hadith nyingine: “Kulala kwa wingi kunaondoa dini na dunia.”²⁸

KUPOTEZA WAKATI

Kutokana na udhaifu wa kuhisi majukumu mbele ya wakati na dhana ya kimakosa juu ya matumizi ya wakati wa fara-

²⁶ Al – Majilisiy: Muhammad Baaqir katika *Bihrul – Anwar* Juz. 73 Uk. 180

²⁷ Al – Majilisiy: Muhammad Baaqir katika *Bihrul-Anwar*, Juz. 73, Uk. 180

²⁸ Al – Majilisiy: Muhammad Baaqir katika *Bihrul- Anwar*, Juz. 73, Uk. 180

gha, hakika baadhi wanapoteza wakati wao katika likizo ya kiangazi na mapumziko kwa namna ya kusikitisha na wana-zungumzia kwa kila uwazi juu ya kuupoteza wakati wa faragha, ima kwa kupitia vikao visivyo na faida vinavyoendelea kwa masaa marefu bila ya faida au thamani au kwa kukanganyikiwa katika barabara za mtaa na vichochoro vyake.

Hakika kukutana na marafiki na kukaa pamoja nalo ni jambo zuri kwa sharti kuwe ndani ya mpaka wa kawaida, na aendelee katika kuzama kwa kina ndani ya sababu zinazoleta upendo na faida kifikra na kikazi, au kukuza vipawa na uwezo.

Lakini vikao vya kupoteza wakati vinachukua mwelekeo mwingine ambapo vinachukua muda mrefu bila faida na wala havizungukwi isipokuwa na maneno ya upuuzi yanayoweza kuwa ni sababu ya matatizo na madhambi.

MATANGAZO NA MAPOKEO MABAYA

Vyombo vya habari vimeendelea na teknolojia ya mawasiliano ya kisasa kama vile chanel za runinga na mtandao wa tovuti vinatumia sehemu kubwa ya wakati wa mwanadamu wa kisasa na inafungua wigo mpana wa maarifa mbele ya mwanadamu na kumpa huduma ya juu na kuendelea kupanuka.

Na katika siku za likizo za masomo na kazi matumizi ya njia hizi huongezeka kiasi kwamba wengi wetu wanatumia saa nyingi kila siku katika uwanja wa teknolojia ya mawasiliano na habari. Ubaya unaoonekana unaletwa na vyombo vya habari na mawasiliano upo katika pande mbili:-

Kwanza: Kutumia wakati bila mpaka na bila kujali majukumu mengine na bila kujali utu wa mwanadamu na wajibu wake, hadi imeashiria ripoti iliyosambazwa kabla ya miaka kumi kwamba baadhi ya wanafunzi wanapohitimu katika hatua ya kidato cha nne wanakuwa wameshamaliza katika runinga takriban saa elfu kumi na tano, wakati ambapo hatakuwa ametumia katika muda wa kusoma zaidi ya saa 10, 800 kwa makadirio ya juu kabisa, yaani hiyo ni kwa mwanafunzi mwenye kudumu katika masomo, asiyetoroka shuleni. Na wastani wa mahudhurio ya baadhi ya wanafunzi wa chuo kikuu ni saa 600 kila mwaka, wakati ambapo wastani wa kukaa kwake katika runinga ni saa 1000 kila mwaka.

Na hakika kuvutika kwenye vyombo vya habari na mawasiliano kusikopangiliwa kwa faida, kumesababisha

upungufu katika utekelezaji wa mafunzo, tena katika wigo mpana wa wanafunzi wa kiume na wa kike, kama ambavyo kumesababisha kushuka kwa kiwango cha uhusiano wa kifamilia na wa mume na mke, hadi imefikia baadhi yao kutokujali watoto wao, na inatokea sana mama kumpuuza mtoto wake kwa ajili ya kufuatilia moja ya filamu au tamthilia.

Ama kusoma vitabu na kutekeleza ratiba ya kujielimisha, jambo hilo kwa watoto wengi wa kizazi hiki kilichotekwa na vyombo vya habari, teknolojia ya mawasiliano na utandawazi, limeshakuwa katika mambo yaliyopita na ya kizamani.

Pili: Ama upande wa pili ni uchaguzi mbaya na ubaya wa kupokea, kuna zaidi ya chaneli 500 za kiulimwengu zinarusha vipindi mbalimbali usiku na mchana, na kuna mamilioni ya vituo vya mtandao wa tovuti vinaonyesha kila kitu bila ya mipaka au kikwazo, ikiwa mwanadamu hakuwa na maadili na vidhibiti katika uchaguzi wake katika yale anayoyashuhudia na kufuatilia, basi atakuwa ni chambo rahisi na tonge laini lililo tayari kwa mwelekeo muovu ambao unahimiza utashi na matamano, na kushajiisha ubabe na makosa, na kusambaza aina za mienendo mbalimbali mibaya katika mazingira ya kijamii, nayo kwa ujumla wake ni dhana za utandawazi wa kimaendeleo ambao unataka kuondoa upepo wa maendeleo halisi katika nchi na ummah ili kuziyeyusha katika msafara wa maendeleo ya kimagharibi ya kipuuzi.

Hakika mwanadamu anapasa kujali usalama wa mwili wake hivyo aepuke chakula kilichoharibika, vivyo hivyo anapasa kujali usalama wa fikra yake na mwenendo wake hivyo asiangalie wala asipokee mielekeo mibaya yenye kudhuru. Imam Hasan bin Ali (as) anasema: "Ninamshangaa anayefikiri katika chakula chake vipi hatafakari juu ya

akili yake, namshangaa vipi analiepusha tumbo lake na yale yanayoliudhi lakini anakipa kifua chake yale yanayokiharibu.”²⁹

Na mwanadamu ana neema ya kusikia na kuona kutoka kwa Mwenyezi Mungu, hakika anabeba majukumu katika njia ya kuvitumia kwake viungo hivyo, Mwenyezi Mungu (swt) anasema:

وَلَا تَقْفُ مَا لَيْسَ لَكَ بِهِ عِلْمٌ إِنَّ السَّمْعَ وَالْبَصَرَ وَالْفُؤَادَ كُلُّ أُولَٰئِكَ كَانَ عَنْهُ مَسْئُولًا

“Wala usifuatilie ambalo huna ujuzi nalo. Hakika masikio na macho na moyo, hivyo vyote vitasailiwa.” (Sura Bani Israil: 36).

FARAGHA NA UPOTOVU

Hakika kati ya hali mbaya zaidi ambazo zinatokana na faragha ya likizo ya kiangazi ikiwa hakutakuwa na ratiba nzuri ya utumiaji wa wakati husika, ni hali ya vitendo vya uhalifu na uovu na mienendo potovu ndani ya kizazi kinachoendelea.

Hiyo ni kwa kuwa hali ya kuhisi faragha husukuma kukubali shughuli yoyote na mara nyingi huvutia kwenye mwelekeo wa kimakosa kwa kupotosha na kudanganya, na kwa uchache wa upevu na ujuzi kwa vijana na mabarobaro huwa ni rahisi kwao kuteleza.

Utafiti na ripoti zinaonesha mchango mbaya wa kushuhudia filamu, tamthilia na vipindi vibaya katika kumsukuma mtu kuelekea kwenye upotovu wa kijinsia na vitendo vya ubakaji

²⁹ Al – Majilisi: Muhammad Baaqir katika *Biharul-Anwar*, Juz. 1, Uk. 218

na utumiaji wa nguvu³⁰ kwa mabarobaro wa kiume na wa kike. Kama ambavyo kutumia mtandao wa tovuti mara nyingi inakuwa ni njia ya kupotosha, vijana wengi wanavutika katika mtandao wa intaneti hususan katika muda wa faragha, na kupitia njia hiyo huingia katika sehemu zisizofaa na hatimaye wanakuwa na mahusiano yenye madhara.³¹

Abdur-Rahmani Muswaiqar anataja katika utafiti wake juu ya vijana na mihadarati katika nchi za Kiarabu, anasema: Hakika utafiti uliofanywa katika baadhi ya nchi za Kiarabu juu ya utumiaji wa mihadarati umebainisha kwamba watumiaji wengi hutumia mihadarati hiyo wakati wa faragha zao.

Mtafiti mwingine amenukuu baadhi ya matokeo ya utafiti ambao ulifanywa kuhusu uhusiano uliopo kati ya wakati wa faragha na uhalifu, amesema:-

- (a) Vitendo vingi vya uhalifu mtu huvifanya katika wakati wa faragha.
- (b) Sehemu kubwa ya uhalifu hufanywa kwa lengo la kujifurahisha katika wakati wa faragha.

Hakika hali ya upole na utulivu katika sehemu nyingi za makazi zinapatwa na mtikisiko na mkanganyiko katika siku za kwanza za likizo ya kiangazi, ambapo vijana wengi wanafanya mazoezi ya kuendesha magari yao na wanafanya harakati zao hata ndani ya sehemu za makazi, na baadhi yao wanacheza kwa pikipiki zenye makelele na sauti za juu zenye

³⁰ Muswaqar: Abdur-Rahmani katika *as-Shabaabu Wal-Mukhadaraatu Fiy Duwalil-Khaliyyi al-Araniyyat*, Uk. 66

³¹ As-Sadahaan: Abdullah bin Naaswir katika *Waqatul-Faraghi Wa-Atharuhu Fiy Inhiraafi Shabaabi*, Uk. 22

kuudhi, na baadhi ya vijana wanasambaa katika vichocho na sehemu za watu wengi ili wafanye baadhi ya vitendo visivyo vya kawaida vinavyopingana na adabu na heshima.

Na familia zinajihadhari mara elfu ili kuwadhibiti watoto wao wakati wa likizo za masomo kama ambavyo wanaandaa vifaa vya usalama ili kukabiliana na muongezeko wa matukio, makosa na matatizo ya kimienendo na kimaadili wakati wa likizo na mapumziko. Sitakuwa natia chumvi nikisema: Hakika likizo ya kiangazi kila mwaka inatoa makundi yenye kujiunga na makundi ya ufisadi na upotovu, imepokewa kutoka kwa Imam Ali (as) kwamba amesema: “Kutokana na faragha inatokea *Swabuwatu* yaani vitendo vya kitoto.” Na kutoka kwake (as) anasema: “Ikiwa shughuli ni yenye kuchokesha basi faragha ni yenye uharibifu.”

Hakika hayo yanatilia mkazo majukumu ya jamii katika kuratibu na kuwaandalia vijana mipango sahihi wakati wa likizo, na kufanya kazi ya kujenga uelewa na ufahamu sahihi kwa wanafunzi wa kiume na wa kike juu ya wakati wa likizo ya kiangazi ili kuwasaidia kuutumia wakati husika kwa yale yanayotumikia mustakabali wao na masilahi ya nchi na taifa lao.

Aristotle alikuwa katika haki na uoni wa mbali alipoona kwamba malengo muhimu ya malezi ni kuwafundisha watu namna gani wanaweza kutumia wakati wa faragha yao na kuitumia kwa namna nzuri na yenye manufaa zaidi.

ORODHA YA VITABU VILIVYO CHAPISHWA NA

AL-ITRAH FOUNDATION

1. Qur'an Al-Kariim - Tafsir Al-Kashif Juzuu ya kwanza mpaka Thalathini
2. Uharamisho wa Riba
3. Uharamisho wa uwongo Juzuu ya Kwanza
4. Uharamisho wa uwongo Juzuu ya Pili
5. Hekaya za Bahlul
6. Muhanga wa Imamu Husein (A.S.)
7. Mikingamo iliyomzunguka Imamu Ali (A.S.)
8. Hijab vazi Bora
9. Ukweli wa Shia Ithnaashari
10. Madhambi Makuu
11. Mbingu imenikirimu
12. Abdallah Ibn Saba
13. Khadijatul Kubra
14. Utumwa
15. Umakini katika Swala

16. Misingi ya Maarifa
17. Kanuni za Ndoa na maadili ya Familia
18. Bilal wa Afrika
19. Abudharr
20. Usahihi wa Historia ya Uislamu na Waislamu
21. Salman Farsi
22. Ammar Yasir
23. Qur'an na Hadithi
24. Elimu ya Nafsi
25. Yajue Madhehebu ya Shia
26. Ukusanyaji na Uhifadhi wa Qur'an Tukufu
27. Al-Wahda
28. Ponyo kutoka katika Qur'an.
29. Uislamu mfumo kamili wa maisha ya kijamii
30. Mashukio ya Akhera
31. Al Amali
32. Dua Indal Ahlul Bayt
33. Udhuu kwa mujibu wa Kitabu na Sunna.
34. Haki za wanawake katika Uislamu
35. Mwenyeezi Mungu na sifa zake
36. Kumswalia Mtume (s)
37. Nafasi za Ahlul Bayt (a.s)

38. Adhana.
39. Upendo katika Ukristo na Uislamu
40. Tiba ya Maradhi ya Kimaadili
41. Maana ya laana na kutukana katika Qur'ani Tukufu
42. Kupaka juu ya khofu
43. Kukusanya swala mbili
44. Bismillah ni sehemu ya Qur'ani na husomwa kwa Jahara
45. Kuwaongoza vijana wa kizazi kipya
46. Kusujudu juu ya udongo
47. Kusheherekea Maulidi Ya Mtume (s)
48. Tarawehe
49. Malumbano baina ya Sunni na Shia
50. Kupunguza Swala safarini
51. Kufungua safarini
52. Umaasumu wa Manabii
53. Qur'an inatoa changamoto
54. as-Salaatu Khayrun Mina -'n Nawm
55. Uadilifu wa Masahaba
56. Dua e Kumayl
57. Sauti Ya Uadilifu wa Binadamu
58. Umaasumu wa Mitume - Faida Zake Na Lengo Lake
59. Umaasumu wa Mitume - Majibu Ya Aya Zenye Utata

60. Umaasumu wa Mitume - Umaasumu wa Mitume Muhammad (s)
61. Nahju'l-Balaghah - Juzuu ya Kwanza
62. Nahju'l-Balaghah - Juzuu ya Pili
63. Kuzuru Makaburi
64. Maswali Na Mishkili Eflu - Sehemu ya Kwanza
65. Maswali Na Mishkili Eflu - Sehemu ya Pili
66. Maswali Na Mishkili Eflu - Sehemu ya Tatu
67. Maswali Na Mishkili Eflu - Sehemu ya Nne
68. Maswali Na Mishkili Eflu - Sehemu ya Tano
69. Maswali Na Mishkili Eflu - Sehemu ya Sita
70. Tujifunze Misingi Ya Dini
71. Sala ni Nguzo ya Dini
72. Mikesha Ya Peshawar
73. Malezi Ya Mtoto Katika Uislamu
74. Ubora wa Imam 'Ali Juu ya Maswahaba Na Ushia ndio njia iliyonyooka
75. Hukumu za Kifikihi zinazowahusu Wanawake
76. Liqaa-u-llaah
77. Muhammad (s) Mtume wa Allah
78. Amani na Jihadi Katika Uislamu
79. Uislamu Ulienea Vipi?
80. Uadilifu, Amani na Mtume Muhammad (s)

81. Mitala na Ndoa za Mtume Muhammad (s)
82. Urejeo (al-Raja'a)
83. Mazingira
84. Utokezo (al - Badau)
85. Hukumu ya kujenga juu ya makaburi
86. Swala ya maiti na kumlilia maiti
87. Uislamu na Uwingi wa Dini
88. Mtoto mwema
89. Adabu za Sokoni
90. Johari za hekima kwa vijana
91. Maalimul Madrasatain Sehemu ya Kwanza
92. Maalimul Madrasatain Sehemu ya Pili
93. Maalimul Madrasatain Sehemu ya Tatu
94. Tawasali
95. Imam Mahdi katika Usunni na Ushia
96. Hukumu za Mgonjwa
97. Sadaka yenye kuendelea
98. Msahafu wa Imam Ali
99. Ngano ya kwamba Qur'ani imebadilishwa
100. Idil Ghadiri
101. Kusoma sura zenye Sijda ya wajibu
102. Hukumu zinazomuhusu mkuu wa kazi na Mfanyakazi

103. Huduma ya Afya katika Uislamu
104. Sunan an-Nabii
105. Historia na sera ya viongozi wema (Sehemu ya Kwanza)
106. Historia na sera ya viongozi wema (Sehemu ya Pili)
107. Shahiid Mfiadini
108. Kusalia Nabii (s.a.w)
109. Ujumbe -Sehemu ya Kwanza
110. Ujumbe - Sehemu ya Pili
111. Ujumbe - Sehemu ya Tatu
112. Ujumbe - Sehemu ya Nne
113. Mariamu, Yesu na Ukristo kwa mtazamo wa Kiislamu
114. Hadithi ya Thaqaalain
115. Maarifa ya Kiislamu
116. Ukweli uliopotea sehemu ya Kwanza
117. Ukweli uliopotea sehemu ya Pili
118. Ukweli uliopotea sehemu ya Tatu
119. Ukweli uliopotea sehemu ya Nne
120. Ukweli uliopotea sehemu ya Tano
121. Johari zenye hekima kwa vijana
122. Safari ya kuifuata Nuru
123. Fatima al-Zahra
124. Myahudi wa Kimataifa

125. Kuanzia ndoa hadi kuwa Wazazi
126. Visa vya kweli sehemu ya Kwanza
127. Visa vya kweli sehemu ya Pili
128. Muhadhara wa Maulamaa
129. Mwanadamu na Mustakabali wake
130. Imam Ali ('a) Ndugu wa Mtume Muhammad (s) (Sehemu ya Kwanza)
131. Imam Ali ('a) Ndugu wa Mtume Muhammad (s) (Sehemu ya Pili)
132. Khairul Bariyyah
133. Uislamu na mafunzo ya kimalezi
134. Vijana ni Hazina ya Uislamu.
135. Yafaayo kijamii
136. Tabaruku
137. Taqiyya
138. Vikao vya furaha
139. Shia asema haya Sunni asema haya Wewe wasemaje?
140. Visa vya wachamungu
141. Falsafa ya Dini
142. Azadari-Kuhuzunika na Kuomboleza
143. Sunna katika Kitabu Fiqhi al-Sunnah
144. Mtazamo Mpya - Wanawake katika Uislamu
145. Kuonekana kwa Allah

146. Tabia njema kwa Mujibu wa Ahlul-Bayt (Sehemu ya Kwanza)
147. Tabia njema kwa Mujibu wa Ahlul-Bayt (Sehemu ya Pili)
148. Ndugu na Jirani
149. Ushia ndani ya Usunni
150. Maswali na Majibu
151. Mafunzo ya hukmu za ibada
152. Ahlul Bayt ndani ya tafsiri za Kirusunni No 1
153. Ahlul Bayt ndani ya tafsiri za Kirusunni No 2
154. Ahlul Bayt ndani ya tafsiri za Kirusunni No 3
155. Abu Huraira
156. Vipengee kadhaa katika Swala ya Jamaa na Msikiti.
157. Mazingatio kutoka katika Qur'an - Sehemu ya Kwanza
158. Mazingatio kutoka kaitka Qur'an - Sehemu ya Pili
159. Mazingatio kutoka katika Uislamu - Sehemu ya kwanza
160. Mazingatio kutoka katika Uislamu - Sehemu ya Pili
161. Qur'ani Tukufu – Pamoja na Tarjuma ya Kiswahili
162. Falsafa ya Mageuzi ya Imam Husein (a.s)
163. Amali za Mwezi Mtukufu wa Ramadhani
164. Elimu ya Tiba za Kiislamu - Matibabu ya Maimamu
165. Uislamu Safi
166. Majlisi za Imam Husein Majumbani
167. Mshumaa

168. Uislam wa Shia
169. Amali za Makka
170. Amali za Madina
171. Asili ya Madhehebu katika Uislamu
172. Sira ya Imam Ali kuhusu Waasi
173. Ukweli uliofichika katika neno la Allah
174. Uislamu na Mifumo ya Uchumi
175. Umoja wa Kiislamu na Furaha
176. Mas'ala ya Kifiqhi
177. Jifunze kusoma Qur'ani
178. As-Sahifatul Kamilah as-Sajjadiyyah
179. Hayya 'Alaa Khayri'l-'Amal Katika Adhana
180. Ukweli kuhusu Funga ya Siku ya Ashura
181. Dua za Miezi Mitatu Mitukufu (Rajabu, Shaabani na Ramadhani)
182. Uadilifu katika Uislamu
183. Mahdi katika Sunna
184. Jihadi ya Imam Hussein ('as)
185. Kazi na kujituma ni njia ya maendeleo
186. Abu Talib – Jabali Imara la Imani
187. Ujenzi na Utakaso wa Nafsi
188. Vijana na Matarajio na Baadaye

189. Usalafi – Historia yake, maana yake na lengo lake
190. Ushia – Hoja na Majibu
191. Mateso ya Dhuria wa Mtume (saww)
192. Maombolezo – Msiba wa Bwana wa Mashahidi (a.s.)
193. Shahidi kwa Ajili ya Ubinadamu
194. Takwa
195. Mwonekano wa Upotoshaji katika Hazina ya Kiislamu

KOPI NNE ZIFUATAZO ZIMETAFSIRIWA KWA LUGHA KINYARWANDA

1. Amateka Na Aba'Khalifa
2. Nyuma yaho naje kuyoboka
3. Amavu n'amavuko by'ubushiya
4. Shiya na Hadithi

